

Lisans Tezi

**MACHINE TRANSLATION USAGE ON LITERARY TEXTS
AND RELATED ISSUES**

NURHAN TEMEL

ÇEVİRİBİLİM BÖLÜMÜ

İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, İstanbul

Haziran- 2021

MACHINE TRANSLATION USAGE ON LITERARY TEXTS AND RELATED
ISSUES

Nurhan TEMEL

Thesis Advisor: Inst. Kadir İlbey ÇAKIROĞLU

İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi

Lisans Bitirme Tezi Yönetmeliği Uyarınca

Bölüm

LİSANS BİTİRME TEZİ

Olarak Hazırlanmıştır

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

NURHAN TEMEL

09.06.2021

ACKNOWLEDGEMENTS

I would like to thank my family for their love and support. Especially my beloved mother, even though she wasn't with me psychically, I felt her support, strength, and ambition embracing me whenever I felt inadequate.

I would like to express my special thanks to my advisor Inst. Kadir İlbey ÇAKIROĞLU. Without his advice and help throughout the whole project, it would be difficult for me to come this far.

I would also like to express my special thanks of gratitude to Prof. Dr. Işın Bengi ÖNER, Asst. Prof. Nilüfer ALİMEN, Asst. Prof. Sinan Okan ÇAVUŞ, and to the rest of the teaching staff of my department for creating and teaching such a comprehensive and versatile course as ours. Not only have we learned the basics and skills of our profession, but we also attained a wider and innovative perspective towards our field thanks to them.

I also want to thank my dear friends Enes GÜNAY, Selva Nur ÖZER and Dilara SESLİOĞLU. Thanks to their immense support, help, and advice, this project went decently.

TABLE OF CONTENTS

BEYAN	1
ACKNOWLEDGEMENTS	3
TABLE OF CONTENTS	4
1. INTRODUCTION	1
2. PRE-TRANSLATION PROCESS	2
2.1 Text Selection	2
2.2 Text Analysis	2
2.3 Text Preparation	3
2.4 Terminology Preparation	4
3. TRANSLATION PROCESS	7
3.1 Lexical Changes	8
3.2 Semantic Changes	13
3.3 Syntactic Changes	16
3.4 Omissions	18
3.5 Abbreviations	18
4. POST-TRANSLATION PROCESS	20
4.1 Editing	20
4.2 Proofreading	20
5. DISCUSSION ON THE ARTICLE	21
6. CONCLUSION	22
7. REFERENCES	23
8. APPENDICES	24
Appendix I – Source Text	24
Appendix II – Target Text	44
Appendix III – Term List	63
Appendix IV - List of Abbreviations	65
Appendix V – Technologies Used	65

1. INTRODUCTION

This bachelor thesis comprises the translation of the article "Ethical issues regarding machine(-assisted) translation of literary texts" which was written by Kristiina Taivalkoski-Shilov. The article covers issues related to the use of machine translation in literary translation, notions of noise and voice. It is a comprehensive research that includes opinions from scholars, previous researches, and different resources related to this topic.

The thesis includes pre-translation, translation, and post-translation stages taken while conducting the project. Additionally, it includes a discussion of the article. In the commentary, the stages mentioned above will be described in detail. In the appendices section, source and target text, term list, list of abbreviations and presentation of the use of technology can be found.

2. PRE-TRANSLATION PROCESS

2.1 Text Selection

Prior to our thesis project, we have taken a course named Research Techniques in which we have learned more about literature review, research proposals, techniques of research projects, and more. We were also required to find proper texts for our thesis project beforehand. Thus, we did so, and this assignment helped me to decide which topics I would like to work on, where and how I can find a proper text for the thesis project, etc. Consequently, thanks to this course I have already found multiple texts which were fitting for the project.

Within Translation Studies branches, I am highly interested in machine translation and translation technologies. Hence, I wanted to choose a text related to these topics. However, most of the texts that I have found were overly technical or did not fit the prerequisites required for the text selection. Finally, I have found an article named “Ethical issues regarding machine(-assisted) translation of literary texts” which included interesting topics I wanted to learn more about and conformed to the prerequisites.

2.2 Text Analysis

The article was published on 24 September 2018 in the journal “Perspectives” which has published articles about translation studies and practice. The journal is available online with open access. The article centers upon the topics such as ethics, machine and machine-assisted translation in literary translation, the quality it provides, notions of voice and noise. Besides, it includes many different quotations from scholars to support

the ideas given. The text's purpose is to give information about these topics and supporting her ideas about the use of machine translation in literary translation. As I understood, the aimed audience of the text is people who are interested in literary translation and machine translation, therefore, scholars, students, and translators. When it comes to understanding the text type, I recalled what I have learned about this specific topic in our courses in which we talked about Katherine Reiss's text types. The article falls into the informative text type as it includes many references from different scholars, general knowledge, arguments, and ideas on the main topics mentioned. The article has four chapters which are the introduction, background: the current technologization of translation, Central ethical issues regarding machine(-assisted) translation of literary texts and concluding comments. The vocabulary of the text is jargonistic as it includes many terms of Translation Studies. The sentences in the article are generally simple and at medium length. However, there were many long sentences some of which were complex as well. The register of the text is between formal and neutral; it is neither overly formal nor colloquial.

2.3 Text Preparation

After deciding to work on this article, I started to prepare it for the CAT Tool (Smartcat). As the article was in PDF format, I converted it to DOCX format to upload it to SmartCAT. Prior to uploading it to the tool, I have made some changes such as deleting headers and footers, references, extra spaces, etc. I also fixed extra spaces that might damage the alignment and segmentation the tool will take care of. Lastly, I cleared the formatting in order to achieve raw text. This enabled the tool to work with ease.

Moreover, as the output (translated text) was already arranged I saved time as I did not have to adapt its features to the required form.

2.4 Terminology Preparation

Preparing a terminology list is crucial when it comes to translating bigger projects with longer texts. Especially, it is hard to keep the words consistent when some words are used repeatedly. In order to prevent this, I started to prepare a terminology list. In some of our courses such as Onsite Interpreting, Quality Standards, Translation of Specific Subject Matter, and more, we have prepared a lot of terminology lists. Therefore, it was easy for me to apply what I learned in our courses. Firstly, I tried a term extraction tool named “OneClick Terms” unfortunately, I had some troubles with it and couldn't get a list from it as it gave errors. It was probably because of connection problems and the text's length.

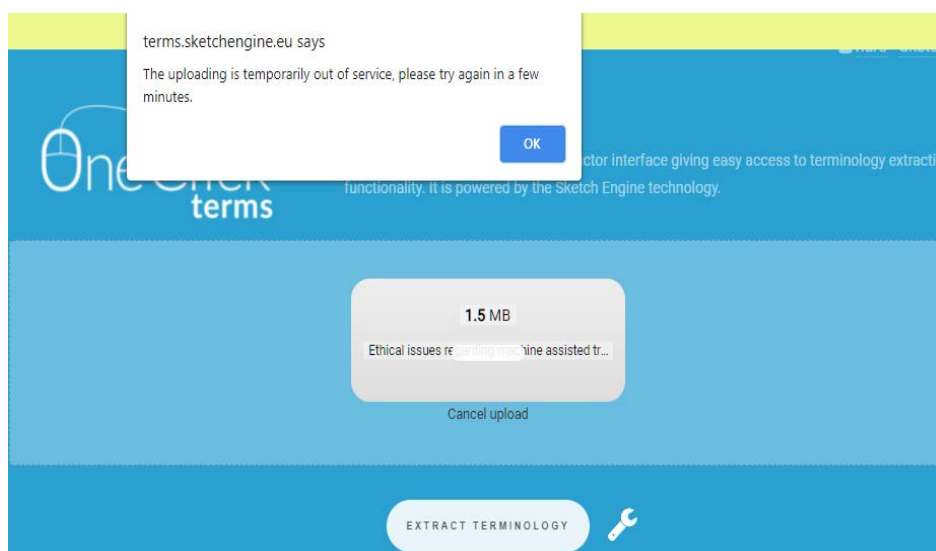

Figure 1 Error message from OneClick terms

Due to this problem, I used fivefilters' extraction tool to find out repeating words. Though I like to take advantage of the benefits of technology, I also printed the article and extracted the terms manually to make sure none was missing. After writing down all of the terms I have complied with, I started to look up their equivalents in Turkish. There were not many terms that were hard to find the equivalents of. However, I was unsure about the terms "voice" and "noise" as they had a minor but crucial difference in their meanings. In Turkish especially "gürültü" has a negative connotation. However, in the text that was not the point, in it, it was the noise of the machine that reflected the target text. I thought about translating it as "makinenin sesi" but that would be the long way and I would also have to translate "voice" as "insanın sesi" which would sound unusual and almost meaningless in Turkish. Therefore, I decided to keep it as "gürültü" as the source text already explained this usage.

There were some specific terms such as "multi-voiced", "multilayerdness", and "multivocality". When I looked them up, I couldn't find exact translations of them all. As "multi" means "çok" in Turkish I put "çok" at the beginning of those words and add the other words meaning next to them and I finally translated them as "çok sesli, "çok katmanlı" and "çok seslilik". After googling those terms in Turkish and seeing that they were translated in the same way before, I decided to keep them as I've stated.

Another important term that I paid attention to is the term "post-edit". Post-editing is the editing process on machine translation output. However, even though this is a job field in the translation industry now, the term itself hasn't been translated into Turkish before. It wouldn't be right to translate it word-for-word as "sonradan düzenleme" as it didn't give the actual meaning. Therefore, I decided to keep it the same and accompanied it with a footer explaining the meaning of it.

Yet another term I was unsure about was the term “multitasks”. In Turkish it means “küçük iş /görev”. However, in that way, it didn’t give the equivalent meaning in Turkish. Therefore, with the help of my advisor I translated it as “küçük hacimli işler”.

3. TRANSLATION PROCESS

The first challenge for me was to translate the title itself. At first, it seemed easy to translate and I translated as “Edebi metinlerin makine (destekli) ile çevrilmesiyle ilgili etik konular”. I thought that it was okay but thankfully, my advisor warned me saying that it would cause incoherency as the word in the parentheses should be considered while reading the sentence too. Then, I tried to translate it as “Edebi metinlerin makine ve makine desteği ile çevrilmesiyle ilgili etik konular” but it became too long for a title. Finally, I translated it as “Edebi metinlerin makine (desteği) ile çevrilmesinde etik konular”. This way the title gave the equivalent meaning without grammar issues.

While translating the abstract I wanted it to sound more formal in Turkish as most of the articles’ abstracts are that way. To achieve that I used the “-mekedir,-maktadır” verb structure in Turkish. I also wanted to use the same structure for the rest of the text. However, the text itself was in a medium-level lexical style and not all sentences would be right in that form in Turkish. Thus, I translated the rest of the text in a medium level lexical style.

There were many long and complex sentences in the source text e.g. Figure 2. In most of these sentences I split the original sentence appropriately in two then I translated them to Turkish.

47	On the other hand, translation technology can diminish translators' professional autonomy: the usage of translation memory tools in specialized translation required by many translation agencies, customers and institutions, leads to the recycling of previous translations and in some cases to the likelihood of translating segment by segment instead of treating the whole text as a unit of analysis.	Öte yandan, çeviri teknolojisi çevirmenlerin mesleki özerkliğini azaltabiliyor, birçok çeviri bürosu, müşteri ve kurum tarafından ihtiyaç duyulan özel çeviride çeviri belleği araçları kullanılıyor. Bu da önceki çevirilerin tekrar kullanılmasına ve bazı durumlarda metnin tamamını bir analiz birimi olarak ele almak yerine parça parça çevrilmesine yol açabiliyor.
----	--	--

Figure 2 Example of a long sentence and solution

3.1 Lexical Changes

In Segment 14, I found it more appropriate to translate the comparison between the two situations as "iyice".

14	It is perhaps not going too far to state that the main lines of the principles on which a mechanical translation depends are now well understood.	Makineli çevirinin dayandığı ilkelerin ana hatlarının iyice anlaşıldığını söylemek mümkündür.
----	---	---

Figure 3 Segment 14

In Segment 28, since the author considers these three concepts to be at the center of ethical translation, I found the expression "gördüğüm" more appropriate instead of "bulduğum".

28	Although fully automated high-quality translation (FAHQT) is still very unlikely in the field of literary translation, it is nevertheless possible that more comprehensive computer-aided translation (CAT) of literary texts will become more common in the future. ³ Carl et al. (2016, pp. 228, 238) observe an increased consideration of the 'human condition' in MT and computational linguistics, referring to interest in advanced human computer interfaces, interactive MT and machine learning based on human translation process research.	Tam otomatik yüksek kaliteli çevirinin edebi çeviri alanında uygulanması hala mümkün olmamasına rağmen edebi metinlerin çevirisinin daha kapsamlı bilgisayar destekli çeviri (BDÇ) ile gelecekte daha yaygın hale gelmesi mümkün. 3 Carl ve diğerleri (2016, s. 228, 238), gelişmiş insan bilgisayar arayüzleri, etkileşimli makine çevirisi ve insan çeviri süreci araştırmalarına dayalı makine öğrenimine olan ilgiye atıfta bulunarak, MÇ ve bilişimsel dilbilimde "insan durumu" daha çok göz önünde bulunduruluyor.
----	---	---

Figure 4 Segment 28

For the word “threatening” in Segment 53, instead of a makeshift expression such as “tehdit edici”, I chose the single word “tehditkar”, which is more commonly used.

59	On the negative side, the use of CAT in this underpaid field of translation might lead to even smaller remunerations and tighter deadlines (for this trend in non-literary translation, see e.g. Bowker & Fisher, 2010).	Bardağın boş tarafına bakıldığında, düşük ücretli çeviri alanında BDÇ araçlarının kullanılması daha da düşük fiyat tekliflerine ve daha kısa teslim sürelerinin talep edilmesine yol açabilir (edebi olmayan çevirideki bu eğilim için, bkz., Bowker & Fisher, 2010).
----	--	---

Figure 5 Segment 53

In Segments 58 and 59, for the expressions "on the bright side" and "on the negative side", I used Turkish expressions such as “bardağın dolu tarafına bakıldığında” and “bardağın boş tarafına bakıldığında” which literally mean “looking at the full side of the glass” and the opposite expression “looking at the empty side of the glass”. This way they sounded more Turkish.

58	On the bright side, CAT tools and interactive MT systems designed especially for literary translation might speed up literary translators' work and make it more enjoyable.	Bardağın dolu tarafına bakıldığında, özellikle edebi çeviri için tasarlanmış BDÇ araçları ve etkileşimli makine çevirisi sistemleri, edebiyat çevirmenlerinin çalışmalarını hızlandırabilir ve hatta daha eğlenceli hale getirebilir.
59	On the negative side, the use of CAT in this underpaid field of translation might lead to even smaller remunerations and tighter deadlines (for this trend in non-literary translation, see e.g. Bowker & Fisher, 2010).	Fakat, düşük ücretli çeviri alanında BDÇ araçlarının kullanılması daha da düşük fiyat tekliflerine ve daha kısa teslim sürelerinin talep edilmesine yol açabilir (edebi olmayan çevirideki bu eğilim için, bkz., Bowker & Fisher, 2010).

Figure 6 Segment 58-56

In the translation of the phrase "severely reduce translation quality" in Segment 61, I chose the phrase "ciddi miktarda" instead of the literal translation of “ciddi şekilde” in order to qualify the verb and to mention it, in terms of quantity.

61	Eventual applications of fully automated MT systems for literary texts, even when offering worse quality than human translators, would be welcomed by mercenary publishers, who are already now selling unedited, poor machine translations to unsuspecting customers. ⁵ Such publishers might also hire literary translators – or non-professionals – to post-edit machine translations, which would destroy the trade as a creative profession and severely reduce translation quality.	Edebi metinler için tam otomatik MÇ sistemlerinin uygulanması insan çevirmenlerin çevirisinden daha kötü kalite sunsa bile, saf müşterilere düzenlenmemiş, kalitesiz makine çevirileri satan nitelsiz yayıncılar tarafından memnuniyetle karşılanıyor. Bu tür yayıncılar ayrıca, yaratıcı bir mesleğin ticaretini yok edecek ve çeviri kalitesini ciddi miktarda düşürecek şekilde makine çevirilerine post edit yapması için edebiyat çevirmenleri veya profesyonel olmayanları işe alabilir.
----	--	--

Figure 7 Segment 61

For the translation of the English expression "(product) quality" in Segment 69, I had to choose between the terms "(ürün) kalitesi" and "(üründe) kalite". I preferred to leave the expression outside of the parenthesis in its plain form and add the necessary suffix in the parenthesis.

69	The following discussion on comprehensive quality in translation (Abdallah, 2017) concerns mainly translators' rights, even though (product) quality is often examined in the context of translators' professionalism.	(Üründe) kalite genellikle çevirmenlerin profesyonelliği bağlamında incelenirse de çeviride kapsamlı kalite (Abdallah, 2017) üzerine olan aşağıdaki tartışma esas olarak çevirmenlerin haklarıyla alakalıdır.
----	--	---

Figure 8 Segment 69

In Segment 68, I chose the phrase “görevleri gibi” instead of “görevlerine ek olarak” as I see the ethical importance of duties and rights equally.

68	In addition to translators' and interpreters' duties, their rights can also be considered to fall within a general ethics of translation (Chesterman, 2001, p. 143).	Çevirmenlerin ve tercümanların görevleri gibi haklarının da genel bir çeviri etiğine dahil olduğu düşünülebilir (Chesterman, 2001, s. 143).
----	--	---

Figure 9 Segment 68

In Segment 74, I chose the expression "in literal translation", which is the literal translation of "edebi çeviride". Therefore, in order to avoid repetition in the expression "in Professional literary translation", I chose the expression "edebi çeviri için" instead of "edebi çeviride".

74	In literary translation, where form is content, the quality scale is narrower, at least in professional literary translation.	Biçimin içerik olduğu edebi çeviride, en azından profesyonel edebi çeviri için kalite ölçeği daha kısıtlıdır.
----	---	---

Figure 10 Segment 74

In Segment 82, I chose the term "relative concept" because I thought that the use of the concept of "göreceli bir kavram" in Turkish would be more accurate instead of a literal translation of the "göreceli soru".

82	Quality is therefore not a relative question in professional literary translation.	Dolayısıyla, profesyonel edebi çeviride kalite göreceli bir kavram olamaz.
----	--	--

Figure 11 Segment 82

For the consistency of the sentence in Segment 100, in order to avoid the use of "ve" twice and to connect two verbs more appropriately, I chose the phrase "getirmekle birlikte" instead of the verb "getirir ve", which is the literal translation.

100	Such a workflow would overtax post- editors and lead to cognitive and emotional stress (see Koponen, 2016, p. 28; O'Brien, 2012, p. 111, 116).	Böyle bir iş akışı, post editörlere aşırı yük getirmekle birlikte bilişsel ve duygusal strese sebep olur (bkz Koponen, 2016, s. 28; O'Brien, 2012, s. 111, 116)
-----	--	---

Figure 12 Segment 100

3.2 Semantic Changes

For the expression "or even" in Segment 12, I preferred the expression "ve dahi" instead of its direct translation for the sake of semantic integrity.

12	The dream of creating an immaculate machine translation (henceforth MT) system that would master literary translation is very old. ¹ Already in the first research-based writings on MT one can see echoes of this aspiration, even though there never was a consensus among the first specialists whether extending mechanical translation to literary texts was feasible or even desirable (see e.g. Weaver, 1955, p. vii).	Edebi çeviride ustalaşacak kusursuz bir makine çevirisi (bundan sonra MÇ olarak yazılacaktır) sistemi yaratma hayali çok eskiden beri bulunmaktaydı. 1 ilk uzmanlar MÇ araştırmalarına dayalı yazılarında, makineli çeviriyi edebi metinlere uyarılmanın mümkünatı ve dahi cazipliği konusunda fikir birliğine varamamıştı. Ancak yine de bu istek mevcuttu. (bkz. örneğin Weaver, 1955, s. vii).
----	--	---

Figure 13 Segment 12

In Segment 37, in order to preserve emphasis and meaning and to increase clarity, I changed the place of the verbs by choosing the expression "serbest çalışan çevirmen sayısı artıyor" instead of the expression "artan sayıda çevirmen".

37	Owing to an increased focus on productivity and a tendency to outsource translation services in both the public and private sectors, a growing number of translators are working on a freelance basis.	Üretkenliğe olan odağın artması ve hem kamu hem de özel sektörde çeviri hizmetlerinde dış kaynak kullanma eğilimi nedeniyle serbest çalışan çevirmen sayısı artıyor.
----	--	--

Figure 14 Segment 37

In Segment 52, I added the word "daha" to both reinforce the meaning of syllogism and qualify the verb.

52	The risk that professional translators are replaced by raw or post-edited MT and non-professionals is especially high for texts with perishable content, such as user-generated forum posts or customer support texts, which have a lower threshold of acceptable quality than texts with a longer lifespan, such as printed texts (Moorkens, 2017, pp. 465, 469–471). ⁴	Profesyonel çevirmenlerin yerini işlenmemiş ya da post edit yapılmış makine çevirisinin veya profesyonel olmayan çevirmenlerin alma riski bulunuyor. Bu risk, daha uzun kullanım ömrü olan basılı metinlere kıyasla geçici içeriği olan metinleri ve kullanıcıların oluşturduğu forum gönderileri veya müşteri destek metinleri için daha yüksek (Moorkens, 2017, s. 465, 469–471). ⁴
----	---	--

Figure 15 Segment 52

In Segment 54, I rephrased the phrase "such translators" with the phrase “edebiyat çevirmenlerinin” to avoid confusion in the sentence.

54	Such translators, as well as other translators of creative and long-lifespan texts, are less prone to be replaced by machines, which to date cannot reach a tolerable quality for such complex texts (Moorkens, 2017, pp. 469–470; see also Way, 2012, p. 266).	Edebiyat çevirmenlerinin yanı sıra yaratıcı ve uzun ömürlü metinlerin çevirmenleri, şimdiye kadar bu tür karmaşık metinler için kabul edilebilir bir kaliteye ulaşamayan makinelerle değiştirilmeye daha az eğilimlidir (Moorkens, 2017, s. 469–470; bkz. Way, 2012, s. 266).
----	---	---

Figure 16 Segment 54

Considering the difference in meaning in Turkish usage of the word "repertoire", the expression of “edebi fikirlerin ve repertuvarların”, which is the literal translation for the expression "literary ideas and repertoires" in Segment 81, I decided to use the word "birikim" instead of “repertoire” based on the idea that it is more appropriate to use in the field of literature.

81	Lastly, the low quality of literary translations can prevent the transfer of literary ideas and repertoires from one culture to another (see International Federation of Translators, 1963/1994, Sections 1.1, 1.13–17).	Son olarak, edebi çevirilerin düşük kalitesi, edebi fikirlerin ve birikimin bir kültürden diğerine aktarılmasını engelleyebilir (bkz. Uluslararası Çevirmenler Federasyonu, 1963/1994, Bölümler 1.1, 1.13–17)).
----	--	---

Figure 17 Segment 81

In the segment 117, I had a hard time translating the word “carefree” to Turkish. Because in Turkish, the subject is classified, not the situation. That is, since it is not possible for a situation to be carefree, I changed the subject of the sentence by saying that they will not be worried saying “kaygılanmayacakları” in Turkish.

117	But that does not mean that their situation is carefree.	Ancak bu, kaygılanmayacakları bir durumda oldukları anlamına da gelmiyor.
-----	--	---

Figure 18 Segment 138

In the segment 156, there is a term “translator’s license” and translating license to Turkish as “lisans” was not enough for target reader to understand what the author meant. Therefore, I translated it as “çevirmenin yapabileceklerinin sınırı” to give the actual meaning.

156	Even though translators must choose a certain style – otherwise their texts would not work as literary works – the translator’s licence has its limits: different authors’ voices should not be homogenized to sound like one and the same person.	Çevirmenlerin belirli bir stil seçmeleri gerekse de (aksi takdirde metinleri edebi eser gibi kabul görmez) çevirmenin yapabileceklerinin sınırı vardır. Yani, farklı yazarların sesleri kulağa tek ve aynı kişinin sesi gibi gelecek şekilde homojenleştirilmemelidir.
-----	--	--

Figure 19 Segment 156

In the segment 192, there was the term “the intelligent machine” and I translated it as “akıllı makine”. However, in that way it sounded as if it was mentioning just one machine, to fix it I added “kavramını”. This way it gives the meaning of the “notion of intelligent machine”.

192	Petrilli (2014, Chapter 12.1) offers a way out of this dichotomy by pointing out that ‘the intelligent machine’ actually belongs to the same world as mankind.	Petrilli (2014, Bölüm 12.1), "akıllı makine" kavramının aslında insanlıkla aynı dünyaya ait olduğunu belirterek bu ikilemden bir çıkış yolu sunuyor.
-----	--	--

Figure 20 Segment 192

3.3 Syntactic Changes

In the segment 106, I have changed the emphasis on “user-centred design” by putting it to the end of the sentence. This way in Turkish elements of the sentence were ordered consistently.

106	Consequently, the success of potentially interactive MT systems for literary translation depends on user-centred design, that is on co-operation with literary translators, who should be engaged in developing these tools and improving them in usage (see O'Brien, 2012, p. 116; Ehrensberger-Dow, 2017, pp. 334, 339).	Sonuç olarak, edebi çeviri için potansiyel etkileşimli MÇ sistemlerinin başarısı, bu araçları geliştirmek ve kullanımını iyileştirmek için gereken edebi çevirmenlerle işbirliğine yani kullanıcı merkezli tasarıma bağlı (bkz. O'Brien, 2012, s.116; Ehrensberger-Dow, 2017, s. 334, 339).
-----	--	---

Figure 21 Segment 106

In order to prevent ambiguity on the object of the sentence in the segment 138, I mentioned “yazısını” again, even though it wasn’t mentioned in the source text.

139	As Bandia concludes, ‘The translation of such hybrid or composite texts needs to be heteroglossic, paying particular attention to language varieties and the power and class inequalities they represent’ (p. 430).	Bandia'nın yazısını sonlandırdığı gibi, "Bu tür karışık veya bileşik metinlerin tercümesi, dil çeşitliliklerine ve temsil ettikleri güç ve sınıf eşitsizliklerine özellikle dikkat ederek çok dilli olmalıdır" (s. 430).
-----	---	--

Figure 22 Segment 138

In the segment 142, I added an extra word “ibaresi” to describe the quotation in the source text by saying “the expression” and fixing the ambiguity without it.

142	This case of textual irony is a good example of how ‘understanding human language relies on information which is not present in the words which make up the message,’ pointed out in the notorious ALPAC report (Carl et al., 2016, p. 226; see also Giammaresi & Lapalme, 2016, pp. 210, 213).	Kötü şöhreti olan ALPAC raporunda geçen "insan dilini anlamının yolunun, mesajı oluşturan kelimelerde bulunmayan bilgiye dayandığına" ibaresi bu metinsel ironi durumuna dair iyi bir örnektir (Carl ve diğerleri, 2016, s. 226; ayrıca bkz. Giammaresi & Lapalme, 2016, s. 210, 213).
-----	---	--

Figure 23 Segment 142

3.4 Omissions

In the segment 103, I excluded “nonhuman” from “nonhuman elements” as “human” was already mentioned ahead of the segment. Finally, it turned out as “diğer unsurların insana” and prevented the sentence from verbosity.

103	However, in such systems it is vital that nonhuman elements should be adapted to fit the human and not vice versa.	Ancak, bu tür sistemlerde, diğer unsurların insana uyacak şekilde uyarlanması çok önemli.
-----	--	---

Figure 24 Segment 103

In the segment 104, translation workplaces are mentioned and prior to it, translation tool design, translation professionals, and translation workplace is mentioned as well. Therefore, while translating I excluded “translation” from “translation workplace” and I kept it as “iş yerine” as it was obvious which workplace it was.

104	Yet previous experience in the field of non-literary translation has shown that until now translation professionals have not been sufficiently heard in translation tool design or in the introduction of translation technology to the translation workplace (Ehrensberger-Dow, 2017, p. 339; O'Brien, 2012, pp. 109, 115, 117).	Buna rağmen, edebi olmayan çeviri alanındaki geçmişteki deneyimler, çeviri profesyonellerinin çeviri aracı tasarımında veya iş yerine çeviri teknolojisinin getirilmesinde şimdiye kadar yeterince yer almadığını ortaya koydu. (Ehrensberger-Dow, 2017, s. 339; O'Brien, 2012, s. 109, 115, 117).
-----	---	--

Figure 25 Segment 104

3.5 Abbreviations

There were multiple abbreviations in the source text and adapting them to the Turkish language was challenging as not all of them were translated before. Thus, I consulted my advisor about most of them. Firstly, in the article the author was giving information about ALPAC report without a background knowledge of the committee itself. Also, as the committee was the abbreviation of a proper name, I was unsure about translating it and creating a new abbreviation by myself. Thus, I consulted my advisor about it, and he suggested me to keep it the same as it is while giving information about it.

There were abbreviations FAHQT (Fully Automated High-Quality Translation) and HAMT (Human-Aided Machine Translation) and these abbreviations were not translated before. Also, these abbreviations were mentioned only a few times in the source text. Thus, I wanted to give their explanations rather than creating new abbreviation for each. Therefore, for FAHQT I used “Tam otomatik yüksek kaliteli çeviri” and for HAMT “insan destekli makine çevirisi”.

Yet another abbreviation that was important to analyze is “MT - Machine Translation” which I translated as “MÇ - Makine Çevirisi”. After explaining that machine translation will be used as MT in the source text, I wanted it to make it Turkish and used “MÇ” for it.

4. POST-TRANSLATION PROCESS

4.1 Editing

In the editing part of the process, I first made changes on SmartCAT itself and completed the whole process there. The changes I've made were mostly concerned with the sounding of the target text. I tried to make it sound as natural as I could in the target language. Then I downloaded the finished translation for the last time and made more changes.

4.2 Proofreading

While translating the text in the tool, I was careful about tagging however, for some reason, most of the tagged parts did not seemed as in the source text (see Figure 27). So, I deleted them. I also fixed some typos I've missed before. There weren't many errors left, so I finished this last stage.

durumundan olumsuz etkileniyor. Kalite kontrol, daha sıkı son teslim tarihlerinden ve daha düşük ücretlerden ötürü zor hale geliyor. Bu, deneyimli editörlerin Norveç gibi kültürel faaliyetlerin devlet yardımlarıyla desteklendiği ülkelerde bile alanı terk etmelerine neden oluyor. (Solum, 2017, s.56; Wischenbart ve diğerleri, 2017, s.13). [bookmark14](#) [bookmark14](#)

Figure 26

5. DISCUSSION ON THE ARTICLE

As I have mentioned before, the article was about issues related to the translation of literature with the machine and machine-assisted translation. Simply put, the author argued that machine translation and literary translation don't go together. Rather, she suggests using specific subject matter term bases, CAT Tools, and other aids.

The author describes notions of voice and noise. She explains just like how human translators have their own voice that they include in the target text, machines also have their own noise. Therefore, this noise can also alter or even deteriorate the original meaning. She also gives examples from other people's perspectives who prefer machine translation over humans on literary translation.

The author concludes by giving opinions on machine vs. human question. The answer is that machines will not take the jobs of translators. Instead, they will transform the profession in time, and open new job fields for translators. Also, she states that with the improvement of technology, machine-assisted literary translation will develop as well. Overall, it was an article that was comprehensive about the main topic; machine translation of the literary translation. It included examples, ideas from scholars, and quotations from different resources.

I also agree with this because literary translation is different from other translation types. Literary translation doesn't solely require competence in language pairs, it requires creativity, the repertoire of literature, understandability of emotions, and more. Translating literature with machines will not do the job sufficiently. However, using translation aids will contribute greatly to the translation process.

6. CONCLUSION

This thesis project emerges as a reflection of my four-year-long training in my department. I have used the knowledge and competencies I gained during these years.

For the first time in my university years, I have been required to conduct a project like this. Therefore, this journey took great effort for all of us.

This project included translation stages such as selecting and analyzing the source text, preparation of the text to the CAT tool, preparing the terminology, finding the equivalent words for them, translating and editing the text. After doing all these, I put all of it in the required form by following the thesis rules and my thesis was complete.

Even though conducting it took long, it was not that hard for me to prepare it thanks to the lessons we had related to these processes.

7. REFERENCES

“ALPAC.” 2020. Wikipedia. Wikimedia Foundation. November 21. <https://en.wikipedia.org/wiki/ALPAC> (Accessed June 1, 2021).

“Postediting.” 2021. Wikipedia. Wikimedia Foundation. June 1. <https://en.wikipedia.org/wiki/Postediting> (Accessed June 1, 2021).

Reiss, Katharina. "Type, Kind and Individuality of Text: Decision Making in Translation." *Poetics Today* 2, no. 4 (1981): 121-31. DOI: 10.2307/1772491.

Taivalkoski-Shilov, Kristiina “Ethical issues regarding machine (-assisted) translation of literary texts”, *Perspectives*, 27:5 2019: 689-703.

DOI: [10.1080/0907676X.2018.1520907](https://doi.org/10.1080/0907676X.2018.1520907)

8. APPENDICES

Appendix I – Source Text

Ethical Issues Regarding Machine(-Assisted) Translation of Literary Texts

Kristiina Taivalkoski-Shilov

School of Languages and Translation Studies, University of Turku, Turku, Finland

ABSTRACT

This article investigates essential ethical issues that should be taken into consideration when adopting or tailoring technological tools for literary translation. The discussion on ethical issues draws on recent studies on translation technology and on the usage of machine (-assisted) translation for literary language. An overview of the consequences of the recent increase in technologization for both non-literary and literary translation is provided and an argument for sustainable development in literary translation is made, based on a holistic understanding of translation quality. The notion of voice is taken as an example of the special challenges related to the translation of literary language, which research on machine (-assisted) translation of literary language has not yet sufficiently taken into account. Lastly, avant-garde aesthetic views and usages of machine translation are presented through the notion of noise.

KEYWORDS Ethics; machine translation; literary translation; quality; voice; noise

1. Introduction

The dream of creating an immaculate machine translation (henceforth MT) system that would master literary translation is very old. Already in the first research-based writings on MT one can see echoes of this aspiration, even though there never was a consensus among the first specialists whether extending mechanical translation to literary texts was feasible or even desirable (see e.g. Weaver, 1955, p. vii). In their introduction to the seminal anthology *Machine Translation of Languages*, the editors Locke and Booth (1955) write:

It is perhaps not going too far to state that the main lines of the principles on which a mechanical translation depends are now well understood. Still, the question of turning a masterpiece of literature written in a foreign language into a respectable translation is one of great difficulty. The extreme position has been argued that such an operation is not generally possible even for a human expert, and thus even less so for a machine. This view seems to us over pessimistic. (p. 14)

For Lennon (2014), the speculations about machine-translated literary language that were uttered during MT's 'Golden Age' from 1954 to 1960 were mainly meant to feed discussions, probe public opinion and 'perhaps bait campus humanists' (pp. 140–141). As is well known, the golden age was succeeded by a decline and fall characterized by funding cuts and pessimism, mainly owing to the report of the Automatic Language Processing Advisory Committee (ALPAC), which was sceptical about the potential of fully automatic MT and suggested more practice-oriented research, such as on translation aids for human translators. Research in the field gradually revived in the 1980s. The last decades have witnessed a new surge and a shift from rule-based MT paradigms to machine-learning methods. The disciplines of computational linguistics and translation studies also seem to be approaching each other, as similar quantitative research methods

are being used in both fields and interest in machine translation has increased within translation studies (Carl, Bangalore, & Schaeffer, 2016, pp. 226, 237–238; Giammaresi & Lapalme, 2016, pp. 213–219; Lennon, 2014, pp. 141–143).

In recent articles on machine-translated literary texts, one can, interestingly, observe similar optimism as in the passage from 1955 quoted above (see e.g. Toral & Way, 2015). And owing to the latest developments in the field we can no longer wave aside conjectures on the future of machine-translated literature as science fiction. There have been advances in statistical MT, thanks to technical improvements (e.g. hybrid solutions applying also some rule-based MT solutions) and thanks to an increasing amount of training data being available on the internet. Lately there has been much discussion on automatic translation based on neural networks, which is based on deep learning. Neural MT is considered promising because unlike in previous MT solutions neural networks incorporate context from the training data, source text and unfolding target text and usually produce words in the right context. However, these systems are still unpredictable and require human review; it is difficult to say at this point whether neural networks are the big MT breakthrough that has been ‘just around the corner for quite some time’ – at least since 1954, as Moorkens points out (Giammaresi & Lapalme, 2016, pp. 217, 220; Moorkens, 2018). Although fully automated high-quality translation (FAHQT) is still very unlikely in the field of literary translation, it is nevertheless possible that more comprehensive computer-aided translation (CAT) of literary texts will become more common in the future. Carl et al. (2016, pp. 228, 238) observe an increased consideration of the ‘human condition’ in MT and computational linguistics, referring to interest in advanced human computer interfaces, interactive MT and machine learning based on human translation process research. In this article I suggest another way of

considering the human condition in MT, namely from an ethical standpoint. So far, ethical questions concerning MT and translation technology more generally have been explicitly discussed mainly in relation to non-literary texts (see below). I argue that it is timely to address them anticipatorily also in relation to literary translation. This article is based on my reading of recent studies discussing translation technology and the usage of MT in literary translation, from which I have extracted ethical issues that are found implicitly in them. In what follows I first contextualize the discussion by describing phenomena related to the recent technologization of translation. Then I address issues that I find central to an ethical consideration of MT in literary translation, namely three dimensions of translation quality and the notions of voice and noise in translation.

2. Background: the current technologization of translation

Professional translation is undergoing fundamental changes that have far-reaching repercussions regarding the nature of translators' working methods, livelihood, and textual ownership. Owing to an increased focus on productivity and a tendency to outsource translation services in both the public and private sectors, a growing number of translators are working on a freelance basis. This trend raises new ethical challenges for translators, such as questions of copyright. In recent decades the profession has also become increasingly technology-driven, which has added to the complexity of the translation process (Drugan, 2013, p. 187; Ehrensberger-Dow, 2017, p. 343; Koskinen & Ruokonen, 2017, p. 8; Moorkens, 2017, pp. 464–466; O'Brien, 2012, p. 103).

The technologization of translation has had both positive and negative effects for translators. On the one hand, translators in all fields have benefited from technological

tools such as internet search engines and online dictionaries and encyclopedias. Some translators are also pleased with translation memory software and find that it has made their work more agreeable and effective. CAT tools and editing software can decrease the load on translators' working and long-term memory and release their cognitive resources for complex tasks by relieving them of repetitive and boring tasks (Ehrensberger-Dow, 2017, pp. 337, 340; Koskinen & Ruokonen, 2017, p. 14; O'Brien, 2012, pp. 105, 107). Even though many literary translators spurn translation memory tools, they are not unheard of even in this field. Some professionals willingly use them. According to one such literary translator, who has customized CAT tools for this purpose, project-specific translation memory can help control repetitiveness in the text, in addition to ensuring consistency (N. Mäki-Kihniä, personal communication, March 20, 2018).

On the other hand, translation technology can diminish translators' professional autonomy: the usage of translation memory tools in specialized translation required by many translation agencies, customers and institutions, leads to the recycling of previous translations and in some cases to the likelihood of translating segment by segment instead of treating the whole text as a unit of analysis. It can also negatively influence the quality of translated texts and cause an unnecessary mental load on translators, in case of nonintuitive interfaces (Bowker & Fisher, 2010; Ehrensberger-Dow, 2017, pp. 338, 341; LeBlanc, 2017, pp. 64–65). Translation technology also endangers professional translators' livelihood. Some clients want to pay less when translation memory software is used. Moreover, texts can be divided into microtasks, which makes it easier to replace professionals by cheaper and quicker solutions such as crowd-sourcing. The risk that professional translators are replaced by raw or post-edited MT and non-professionals is especially high for texts with perishable content, such as user-generated forum posts or

customer support texts, which have a lower threshold of acceptable quality than texts with a longer lifespan, such as printed texts (Moorkens, 2017, pp. 465, 469–471).

Whereas specialized translators have been struggling with these negative effects in recent decades, technology has been less constraining and threatening for literary translators, the ‘last bastion of human translation’ (Toral & Way, 2015, p. 123). Such translators, as well as other translators of creative and long-lifespan texts, are less prone to be replaced by machines, which to date cannot reach a tolerable quality for such complex texts (Moorkens, 2017, pp. 469–470; see also Way, 2012, p. 266). However, as noted above, CAT tools are already being used by some literary translators. Furthermore, scientific research on the applicability of MT to literary translation is already under way (for recent work, see e.g. Moorkens, Toral, Castilho, & Way, forthcoming; Toral & Way, 2018).

The increased technologization of literary translation arouses both optimism and concern. On the bright side, CAT tools and interactive MT systems designed especially for literary translation might speed up literary translators’ work and make it more enjoyable. On the negative side, the use of CAT in this underpaid field of translation might lead to even smaller remunerations and tighter deadlines (for this trend in non-literary translation, see e.g. Bowker & Fisher, 2010). Furthermore, the development of literature-specific MT systems that aim at FAHQT (fully automated high-quality translation) or at HAMT (human-aided machine translation) might lead to other serious consequences. Eventual applications of fully automated MT systems for literary texts, even when offering worse quality than human translators, would be welcomed by mercenary publishers, who are already now selling unedited, poor machine translations to unsuspecting customers. Such publishers might also hire literary translators – or non-

professionals – to post-edit machine translations, which would destroy the trade as a creative profession and severely reduce translation quality. Consequently, there are important ethical aspects to consider in relation to the applicability of CAT and especially of MT in literary translation. Many of the issues below concern non-literary translation as well.

3. Central ethical issues regarding machine(-assisted) translation of literary texts

3.1. Translation quality

General ethics of translation comprises issues such as translators' and interpreters' fidelity, professionalism, collegiality, solidarity, respect for Otherness and their role as mediators between different linguistic communities during peace and war. In addition to translators' and interpreters' duties, their rights can also be considered to fall within a general ethics of translation (Chesterman, 2001, p. 143). The following discussion on comprehensive quality in translation (Abdallah, 2017) concerns mainly translators' rights, even though (product) quality is often examined in the context of translators' professionalism.

Translation quality can be investigated from an ethical perspective in relation to translation as a product, as a process, and as an industry (Abdallah, 2012; Drugan, 2013, pp. 187–190; Ehrensberger-Dow, 2017, p. 332). Abdallah (2012, pp. 36–37, 2017), who has stressed the importance of sustainable development⁶ in the translation industry, points out the interrelatedness of the three areas of translation quality: the quality of a given translation product depends on the quality of the process during which it was brought into

being, which in turn depends on social factors involved in the production. Consequently, even though ethical aspects as they play out within the industry are important per se, they also have concrete effects on product and process quality, which have traditionally gained the most attention in considerations on translation quality both among translation scholars and practitioners (see Drugan, 2013; Gouadec, 2010). Product quality means adequacy in terms of ‘content’ and ‘form of content’ (Gouadec, 2010), which depends on the purpose of the translation. Several kinds of quality can be acceptable in professional translation since there is diversity in text types, clients’ needs, and requirements (Drugan, 2013, p. 37; Gouadec, 2010; O’Brien, 2012, p. 113). In literary translation, where form is content, the quality scale is narrower, at least in professional literary translation. Literary works are typically expressive, enduring texts, which are also protected by copyright (see e.g. International Confederation of Societies of Authors and Composers, n.d.). Authors’ rights are mentioned in the Universal Declaration of Human Rights: ‘Everyone has the right to the protection of the moral and material interests resulting from any scientific, literary or artistic production of which he is the author’ (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, n.d., 27.2). Consequently, lowered quality of literary artefacts, whether caused by human or machine translation, is a breach of authors’ moral rights; they can be ‘prejudicial to [their] honor or reputation’ (World Intellectual Property Organization, 1979, article 6bis) and may ruin and ‘decanonize’ their work in the target language (Wang & Domínguez, 2016, p. 301).

Low product quality in literary translation can also harm readers, who have ‘the right to suffer no harm through use of a translation, where the [source text] would have caused no harm’ (Drugan, 2013, p. 189). As examples of harm in the case of literary translation we could mention obstacles to the intelligibility and enjoyability of translated

works (see Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, n.d., 27.2.). Another type of harm is the negative influence caused by ungrammatical or unidiomatic language on readers' linguistic skills in the target language, especially in the case of child readers. Lastly, the low quality of literary translations can prevent the transfer of literary ideas and repertoires from one culture to another (see International Federation of Translators, 1963/1994, Sections 1.1, 1.13–17). Quality is therefore not a relative question in professional literary translation.

However, the articles on the usage of MT in literary translation that I have read for this study attest to a different view of product quality. Either the quality criteria have been defined without consideration of narrative aspects of literary texts (Toral & Way, 2015),⁸ or they arise from avantgarde aesthetic ideals (Lee, 2011, see below 3.2.), or the authors find a wider scale of quality acceptable also for literary texts. The last kind of relativistic view on quality is noticeable in Besacier (2014), which is based on a pilot study on the usability of MT followed by post-editing. The text used in the study, with the author's permission, was Richard Powers's (2008) essay 'The Book of Me', which was machine translated and post-edited from English into French, then revised and later tested with the help of an online questionnaire in which nine readers participated. The translation was also assessed by J.-Y. Pellegrin, who usually translates Powers's works into French. According to Besacier (2014, p. 393), most of the test readers found the translation acceptable and quite readable, whereas Pellegrin pointed out mistakes in style and cultural references. Besacier concludes that this method of translating saves time and money but gives worse quality. However, Besacier does not seem to dismiss completely the lower-quality translations achieved through this method, since he writes that both authors and readers could benefit from such translations to a point: authors would get

more readers in different languages (at the expense of quality), while readers would gain quicker access to the works of their favourite author (Besacier, 2014, p. 394).

This kind of relativistic attitude seems to be partly based on the idea that content and style could be separated in a literary work, which might partially hold for some genres or texts (Powers's text was well selected for Besacier's study, since it is close to scientific texts as regards terminology and style), but in the majority of cases does not. Moreover, since the narrative structure of a literary text is fabricated from its linguistic make-up, the mechanical translation of these textual signs distorts essential aspects of the literary text (see below, 3.2.). That is why literary translators must be experts of literary language both in the source and target languages. They must also have a knack for re-creating the narrative effects of the source text, which is not a simple task owing to structural and conceptual differences between languages (see e.g. Coulmas, 1986). Wang and Domínguez (2016) equate literary translators with original authors in the sense that they are dynamic interpreters and creative representers of the original to 'complete the incomplete task of the author' (p. 301).

This brings me to another aspect of quality in machine-translated literary language: process quality. Owing to the inseparability of form and content in literary language, MT combined with post-editing is actually not suitable at all for literary translation. Since the translation of narrativity requires understanding the source text as a whole and also in relation to other literary works,¹⁰ the segment-by-segment or sentence-by-sentence translation made by the machine cannot but alter the meaning and structure of the source text. In a recent study that tested literary translators' perceptions of post-editing MT of literary text one of the participants, who is a highly experienced professional, called post-editing MT 'translation in the darkness', as it prevents the

translator from gaining a global view of the text (Moorkens et al., forthcoming). Furthermore, the post-editing of literary texts does not even save time, as the person in charge of the post-editing – whether a specialist of literary language or not – would have to carefully compare the raw MT output to the source text and would spend more time on this comparison and on correction of the MT than on translating the passage from scratch (see also J.-Y. Pellegrin’s comment in Besacier, 2014, p. 393). Such a workflow would overtax post-editors and lead to cognitive and emotional stress (see Koponen, 2016, p. 28; O’Brien, 2012, p. 111, 116). In this sense, it seems unavoidable that current machine translation and post-editing alternatives have a negative effect on process quality (and hence product quality), when used for literary translation.

Another option, interactive MT ‘in which the translator is provided with MT suggestions as he/she types the translation’ (Toral & Way, 2015, p. 264), sounds like a better solution (see also Moorkens et al., forthcoming). However, in such systems it is vital that nonhuman elements should be adapted to fit the human and not vice versa. Yet previous experience in the field of non-literary translation has shown that until now translation professionals have not been sufficiently heard in translation tool design or in the introduction of translation technology to the translation workplace (Ehrensberger-Dow, 2017, p. 339; O’Brien, 2012, pp. 109, 115, 117). For O’Brien, this might explain some translators’ adversity towards computer aids. Consequently, the success of potentially interactive MT systems for literary translation depends on user-centred design, that is on co-operation with literary translators, who should be engaged in developing these tools and improving them in usage (see O’Brien, 2012, p. 116; Ehrensberger-Dow, 2017, pp. 334, 339). Furthermore, if such systems are successfully developed, their availability and accessibility should be carefully discussed, to ensure literary translators’

performance and well-being (Dul et al., 2012, p. 378). Otherwise these tools will prove detrimental for this unregulated profession, where in the most typical situation self-employed individuals work for publishing houses whose task is to make profit for shareholders (N. Mäki-Kihniä, personal communication, March 20, 2018).

My final comments related to quality concern the translation industry. As Drugan (2013, p. 189) observes, the changing translation contexts related to technologization raise issues on the rights of translators, clients, and users. Translators, she writes, have the right to make a living in return for their work and investment in training (see also Chesterman, 2001, p. 143; International Federation of Translators, 1963/1994, Section 3.20, 23; Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, n.d., Article 23.1–3). The recent developments in the translation sector are not promising for translators' rights. As Moorkens (2017, p. 464) notes, the translation profession has been living through austerity even though the language industry itself has been constantly growing. However, not all translators have been on the losing side in the new technologization of translation. In non-literary translation the key to survival seems to be the translator's technological know-how (Moorkens, 2017, pp. 472–473; O'Brien, 2012, p. 110).

As previously mentioned, literary translators have so far had an easier time in regard to translation technology. But that does not mean that their situation is carefree. Their poor fees are an age-old problem: in most countries, literary translators' fees do not ensure a proper living, so their income is dependent on grants and side jobs (Bellos 2011, p. 291; European Council of Literary Translators' Associations, n.d.-b). Furthermore, one can list several interrelated phenomena that are disquieting for literary translation. First, the publishing sector is struggling worldwide, which has put pressure especially on small

and middle-sized publishing houses that cannot take as big risks (such as publishing translations that are unlikely to sell) as the bigger and better-financed publishers (Wischenbart, 2018, n.p.; Wischenbart, Bueno, Carrenho, & Fleischhacker, 2017, p. 16). Second, the e-book menaces translators' copyrights because publishers tend to favor long-term or even buy-out agreements, which are taking away translators' e-rights for a trifle (see European Council of Literary Translators' Associations, n.d.-a). Third, literary translation is negatively affected by the difficult situation of copy editors in the publishing sector. Quality control suffers from tighter deadlines and smaller fees, prompting experienced editors to leave the field even in countries such as Norway where cultural activities are supported by government subsidies (Solum, 2017, p. 56; Wischenbart et al., 2017, p. 13).

3.2 Voice and noise in machine translation

3.2.1 Voice in MT

In what follows, I want to deepen the discussion of ethics in regards to translation quality and will do so by means of the notion of voice. I will address the issues of literary multivocality and heteroglossia (see e.g. Tjupa, 2012) as well as textual ownership, which must be carefully considered in literary translation whether done by humans or MT. My understanding of voice comes from Folkart (1996), who has defined it as 'a cluster of textual features that gives the impression of being attributable to a single source of enunciation' (p. 127).¹¹ In other words, voice is brought about by the author and inferred by the reader with the help of recurrent stylistic features that seem to be traceable back to

the same individual or collective consciousness (see also Alvstad, Greenall, Jansen, & Taivalkoski-Shilov, 2017, p. 5).

Voice is not only a literary phenomenon but is part of everyday language use. Voices can be detected in non-fictional texts, as well as in fictional texts and their paratexts (Alvstad et al., 2017, p. 7). However, even though any kind of discourse is multi-voiced and refers to earlier discourses (Bakhtin, 1981, p. 293), what makes literary texts special is that they are often characterized by a remarkable, vocal multilayeredness and deliberate ambiguity. They typically contain voices of one or several narrating instance(s) and imbedded voices of characters and other more or less identified enunciators (Taivalkoski-Shilov & Suchet, 2013, pp. 3, 7). It is this multivocality that makes literary translation particularly challenging, as texts often lend themselves to plural interpretations and the construction of voices in different languages is marked by incommensurability.

The inseparability of the literary text's 'content' and 'form of content' (Gouadec, 2010), already mentioned above, becomes explicit in relation to voice. For narratologists such as Genette (1972), such essential matters as who sees and who speaks depend on the text's voice structure. Furthermore, stylistic effects, for example heteroglossia, often serve important thematic purposes in the novel. Bandia (2012, pp. 423, 425, 428) writes about the usage of heteroglossia in the depiction of child soldiers in African postcolonial literature. The chaotic and broken language used in the construction of their voices transmits their world experience, which has been prematurely hardened by the horrors of war. As Bandia concludes, 'The translation of such hybrid or composite texts needs to be heteroglossic, paying particular attention to language varieties and the power and class inequalities they represent' (p. 430). In Kourouma's novel *Allah n'est pas obligé* (2000,

Allah Is Not Obligated, 2007, F. Wynne, trans.), the child soldier's voice is also used for humoristic purposes through 'accidental' wordplay and puns (Bandia, 2012, p. 429). In such cases the implied author is winking at the implied reader from behind the protagonist's back. This case of textual irony is a good example of how 'understanding human language relies on information which is not present in the words which make up the message,' pointed out in the notorious ALPAC report (Carl et al., 2016, p. 226; see also Giammaresi & Lapalme, 2016, pp. 210, 213).

As we can see, the omnipresence and complexity of voice in literary text creates a great challenge for MT in literary translation. Voice and the way it is partially constructed 'between the lines' illustrates well the insurmountable challenges of fully automated, but at the same time high-quality translation of literary text. Nevertheless, technological translation tools can be helpful in for example detecting stylistic features belonging to a particular voice in the source text. Mäki-Kihniä's positive experience on project-specific translation memories (see chapter 2) indicates that CAT tools such as translation memory software could also help ensure voice consistency in the target text.

My other issue related to voice in literary translation has to do with the translator's presence in the target text – the translator's voice – which can be manifest or non-manifest (Greenall, 2015, p. 47). Whether human or automatic, the translator's voice is an inherent part of a translated text. It is the voice of the translator that creates the narrating instance in the target language, even though readers of a translation do not necessarily notice that their access to the original text is mediated (Alvstad, 2013, n.p.; Schiavi, 1996, p. 3). As any voice, the translator's voice is a cluster of similar features that seem to emanate from the same source. Pekkanen (2013) suggests that the translator's voice is based on choices made during the translation process:

The element of choice is essential in determining the extent to which the translator's voice is heard as separate from the author's voice. The agency of the translator is seen in the shifts the translator has opted for when faced with an opportunity to choose between two or more feasible alternatives. It is in these situations that the translator either takes a step further from the author's choice or decides to follow the author's voice more closely. (p. 66)

Interestingly, the choices made by translators seem to follow a pattern based on their preferences and irrespective of the style of the source text (see Pekkanen, 2010, p. 164, and *passim*). Even though translators must choose a certain style – otherwise their texts would not work as literary works – the translator's licence has its limits: different authors' voices should not be homogenized to sound like one and the same person. The risk with MT and translation memory software is that, if translators are not allowed to use individual, project-specific translation memories, the tendency to heterogenize a single author's style or to homogenize several authors' styles might become more prevalent. This would compromise authors' textual ownership.

If the translation memory software is not used individually, it threatens translators' textual ownership as well. Translators' copyright of textual data is a current topic in research on non-literary translation (see e.g. Drugan, 2013, pp. 187–188; Moorkens, 2017, p. 472).¹² In case literary translators had to store aligned content in a cloud, as many of their colleagues in non-literary translation do, their copyright would be violated. However, this kind of practice seems unlikely in the publishing of fictional texts, where uniqueness is more valued than similarity. A more realistic threat to literary translators' copyrights comes from the emergence of the e-book. As Toral and Way (2015, p. 240) point out, e-books are useful in building literary-specific statistical MT systems, which can be trained on novels and their translations. In such cases it would be

important to ensure that translators receive royalties from the use of their translations, especially since it potentially threatens their livelihood (see also Moorkens, 2018).

3.2.2. Noise in MT

As any translator, each MT system also has a voice, which can be distinguished from other voices. More often than not, the voices of MT have been considered to be noise, as something unacceptable both aesthetically and morally. In this section I present alternative aesthetic views on MT through the notion of noise that I understand in a metaphoric sense as ‘disturbance made by voices’ (Oxford English dictionary online (2018), s.v. ‘noise’). Whether observed as a metaphorical notion or concrete phenomenon, a thin line separates voice from noise. As the musicologist Hegarty (2016) points out, experiences of noise are subjective and related to social and musical order. The idea that experiences of noise in music depend on the social context comes from Attali (1977), who also made the connection between noise and avant-garde music. Even though not all avant-garde music tests the limits between voice and noise, there has been a keen interest among avant-garde musicians in creating noise music and in musicalizing noise, for example the sound of machines (Hegarty, 2016).

A similar interest in noise can be observed in poetry made with the help of MT. Lennon talks about the literary production of ‘pseudo-avant-gardes’ who have culturalized the culture of computation (Lennon, 2014, p. 145). The fascination for noise is explicit in the bilingual poem collection *Fenhongse zaoyin/ Pink Noise* (2007) by the Taiwanese author Hsia Yü, discussed by Lee (2011).¹³ Applying the same noise aesthetics she had explored in acoustic art CDs, Hsia used a MT system named Sherlock

to translate short strings of words from English into Chinese in several rounds. The resulting poems were then printed on transparency sheets, with the English texts in black and the Chinese MTs in pink (Lee, 2011, pp. 94–96). In the second edition of *Pink Noise*, Hsia argues that she prefers MT to human translators because it ‘makes no commitment’, and ‘like any lethal lover, it announces from the very beginning that it is not to be trusted’ (Hsia, 2008; quoted in Lee, 2011, p. 99).

Hsia’s project challenges traditional views on the voice of MT. According to the stereotypical image, this voice is disturbing or ridiculous, even though not all raw MT output is odd or erroneous. The stereotypical voice of MT is characterized by non-linearity, unpredictability, and a lack of common sense. In both Hsia’s and Lee’s writings, however, the noise made by MT becomes a virtue. And it becomes not only an aesthetic virtue but a translational virtue for Lee, who bases his ideas on translation on Barthes, Benjamin, and Venuti (Lee, 2011, pp. 102, 108–109). For Lee, the ‘machine translator’ is superior to a human translator thanks to its’ ‘mindless’ literalism:

The above example shows that the machine translator has assumed a curious kind of unconscious autonomy of its own, enabling the original English poem to branch off in a way that a human translator, bounded by the ethics of translation, would not tolerate. By delegating the work of translation to a computer program, Hsia has relinquished yet another form of subjectivity – that of the translator, and she does so for a reason. (Lee, 2011, p. 99, emphasis added)

In Lee’s thought-provoking article, attributes of the human translator – such as striving for understanding, subjectivity, and an ethical motivation behind actions – become flaws. Lee thus reverses the traditional human/machine dichotomy to the latter’s advantage.

4. Concluding comments

The human/machine dichotomy actually forms the background of every ethical discussion on MT or artificial intelligence, not just those conducted in the field of translation. Machines are often seen as an extraneous threat that will turn humans into redundant workers. Petrilli (2014, Chapter 12.1) offers a way out of this dichotomy by pointing out that ‘the intelligent machine’ actually belongs to the same world as mankind. It is a human artefact constructed on the basis of human inventiveness. According to Petrilli’s estimation (2014, Chapter 12.3), automatization in linguistic work and translation will not lead to the passivation and exclusion of humans. Rather, it will increase human machine interaction and continue enhancing human creativity. Automatization will also require lifelong learning from humans:

Unlike machines unendowed with language, intelligent machines elicit interactivity. Active, variable response, innovation, updating and permanent training are all necessary and inevitable factors in the human-machine relationship, even if merely for the sake of implementation. (Petrilli, 2014, Chapter 12.3)

For Petrilli the real problem with linguistic and immaterial work in today’s labor market is the contrast between the value and quality of this work and its status as a commodity (see also Moorkens, 2017, pp. 469–470). This contradiction marks our ‘communication-production’ era (Petrilli, 2014, Chapter 12.3).

CAT and interactive MT will probably increase in literary translation in the coming years. Those literary translators who are comfortable with translation tools will adapt more easily to the situation. Literary translators might even benefit from the change,

provided that all players in the field, especially the powerful ones, such as major publishing houses, incorporate sustainable development as part of their view on translation quality.

Appendix II – Target Text

Edebi Metinlerin Makine (Destegi) ile Çevrilmesinde Etik Konular

Kristiina Taivalkoski-Shilov

Dil ve Çeviribilim Fakültesi, Turku Üniversitesi, Turku, Finlandiya

ÖZET

Bu makale, edebi çeviri için teknolojik araçları kullanırken veya uyarlarken dikkate alınması gereken temel etik konuları incelemektedir. Etik konularda olan tartışma, çeviri teknolojisi ve edebi dil için makine (destegi) ile çevirinin kullanımına ilişkin güncel çalışmalara dayanmaktadır. Hem edebi olmayan hem de edebi çeviri için teknolojikleşmede son zamanlarda yaşanan artışın sonuçları üzerine genel bir bakış sunulmuş ve bütünsel çeviri kalitesi yaklaşımına dayalı olarak edebi çeviride sürdürülebilir gelişme için bir argüman oluşturulmuştur. Edebi dilin makine (destegi) ile çevirisi üzerine yapılan araştırmada henüz yeterince dikkate alınmamış özel zorluklarından biri olarak ses kavramı örnek gösterilmiştir. Son olarak, gürültü kavramı üzerinde makine çevirisinin yenilikçi estetik görüşleri ve kullanımları sunulmuştur.

ANAHTAR KELİMELER Etik; makine çevirisi; edebi çeviri; kalite; ses; gürültü

1. Giriş

Edebi çeviride ustalaşacak kusursuz bir makine çevirisi (bundan sonra MÇ olarak yazılacaktır) sistemi yaratma hayali çok eskiden beri bulunmaktaydı. İlk uzmanlar MÇ araştırmalarına dayalı yazılarında, makineli çeviriyi edebi metinlere uyarlamının

mümkünatı ve dahi cazipliği konusunda fikir birliğine varamamıştı. Ancak yine de bu istek mevcuttu. (bkz. örneğin Weaver, 1955, s. vii). *Machine Translation of Languages* (1955) adlı ufuk açıcı antolojinin editörleri Locke ve Booth girişte şunları yazıyor:

Makineli çevirinin dayandığı ilkelerin ana hatlarının iyice anlaşıldığını söylemek mümkündür. Yine de büyük zorluklardan birisi yabancı dilde yazılmış bir edebi başyapıtı düzgün bir çeviriye dönüştürmektir. Uç nokta olarak tartışılan bu konu, böyle bir işlemin bir insan uzman için bile genellikle mümkün olmadığı ve dolayısıyla bir makine için daha da zor olduğudur. Bize göre bu görüş fazlasıyla karamsar. (s. 14)

Lennon'a (2014) göre, 1954'ten 1960'a kadar MÇ'nin 'Altın Çağı'nda dile getirilen, makine tarafından çevrilmiş edebi dil hakkındaki spekülasyonlar, esas olarak tartışmaları desteklemeyi, kamuyu araştırmayı ve belki de kampüs hümanistlerini yem etmeyi amaçlıyordu (s. 140-141). Bilindiği üzere, tam otomatik MÇ'nin potansiyeli hakkında şüpheli olan ve insan çevirmenler için çeviri araçları gibi uygulama odaklı araştırmaların sürdürülmesini öneren ALPAC¹ raporu sebebiyle bu altın çağın yerini fon kesintileri ve karamsarlık aldı. Bu alandaki araştırmalar 1980'lerde yavaş yavaş yeniden ortaya çıkmaya başladı. Son on yılda yeni bir yükseliş görüldü ve kural tabanlı MÇ paradigmalarından makine öğrenimi yöntemlerine geçiş yaşandı. Benzer nicel araştırma yöntemleri her iki alanda da kullanıldığından ve çeviri çalışmalarında makine çevirisine olan ilgi arttığından, bilişimsel dilbilim ve çeviribilim disiplinleri de birbirlerine yaklaştı. (Carl, Bangalore, & Schaeffer, 2016, s. 226, 237–238; Giammaresi & Lapalme, 2016, s. 213–219; Lennon, 2014, s. 141–143).

¹ ALPAC (Otomatik Dil İşleme Danışma Komitesi), genel olarak bilişimsel dilbilim ve makine çevirisi alanındaki gelişmeleri değerlendirmek amacıyla 1964 yılında Amerika Birleşik Devletleri hükümeti tarafından kurulan bir komiteydi. 1966'da yayınlanan raporu, makine çevirisinde yapılan araştırmalara çok şüpheli yaklaştığı ve bilişimsel dilbilimde temel araştırma ihtiyacını vurguladığı için ün kazandı; sonunda ABD hükümetinin konuya yönelik finansmanını önemli ölçüde azaltmasına neden oldu.

İlginç bir şekilde, yukarıda alıntılanan 1955'ten alınan paragraftakine benzer bir iyimserlik, makine tarafından çevrilen edebi metinler hakkındaki son makalelerde de gözlemlenebilir (örneğin Toral & Way, 2015). Ve bu alandaki son gelişmeler sayesinde, makine tarafından çevrilen edebiyatın geleceğinin bilim kurgudan ibaret olduğu varsayımlarını artık reddedemeyiz. Teknik iyileştirmeler (örneğin, bazı kural tabanlı MÇ çözümlerini de içeren hibrit çözümler) ve internette bulunan artan miktarda eğitime verisi sayesinde istatistiksel MÇ'de ilerlemeler olmuştur. Son zamanlarda, derin öğrenmeye dayanan nöral ağlar üzerine kurulu bilgisayar çevirisi hakkında çok fazla tartışma oldu. Nöral MÇ'nin ümit verici olduğu kabul edilebilir bir gerçek çünkü ondan önceki MÇ çözümlerinin aksine, sinir ağları eğitim verilerinde, kaynak ve erek metinlerde bulunan bağlamı çeviriye dahil ediyor ve genellikle doğru bağlamda sözcükler üretiyor. Yine de bu sistemler hala tamamen kestirilemediğinden bu sistemin çıktısı insan tarafından incelenmeyi gerektiriyor. Bu noktada nöral ağların, Moorkens'in de belirttiği gibi, en azından 1954'ten beri, gelişmesi uzun süredir beklenen büyük MÇ buluşu olup olmadığını söylemek biraz zor (Giammaresi & Lapalme, 2016, s. 217, 220; Moorkens, 2018). Tam otomatik yüksek kaliteli çevirinin edebi çeviri alanında uygulanması hala mümkün olmamasına rağmen edebi metinlerin çevirisinin daha kapsamlı bilgisayar destekli çeviri (BDÇ) ile gelecekte daha yaygın hale gelmesi mümkün. Carl ve diğerleri (2016, s. 228, 238), gelişmiş insan bilgisayar ara yüzleri, etkileşimli makine çevirisi ve insan çeviri süreci araştırmalarına dayalı makine öğrenimine olan ilgiye atıfta bulunarak, MÇ ve bilişimsel dilbilimde "insan durumu" daha çok göz önünde bulunduruluyor. Bu makalede, etik bir bakış açısından MÇ'deki insan durumunun göz önünde bulundurulmasını öneriyorum. Şimdiye kadar, MÇ ve çeviri teknolojisi ile ilgili etik sorular, daha genel olarak edebi olmayan metinlerin üzerinde açıkça tartışılmıştı (aşağıya bakınız). Artık

edebi çeviriye de ileriye dönük olarak değinmenin zamanın geldiğini savunuyorum. Bu makale, edebi çeviride MÇ'nin kullanımını ve çeviri teknolojisini tartışan son çalışmalara ve bunlarda üstü kapalı olarak bulunan etik konuları ortaya koyduğum okumalarıma dayanıyor. Aşağıda, çevirinin son zamanlarda teknolojikleştirilmesiyle ilgili olan olayları açıklayarak tartışmayı öncelikle bağlamsallaştırıyorum. Daha sonra, edebi çeviride MÇ'nin etik olarak merkezinde gördüğüm konuları ele alıyorum, yani çevirinin üç boyutu olan kalite, ses ve gürültü kavramlarını.

2. Arka plan: günümüzde çevirinin teknolojikleştirilmesi

Profesyonel çeviri, çevirmenlerin çalışma yöntemlerinin, geçim kaynaklarının ve metin sahipliğinin doğasına ilişkin geniş kapsamlı etkileri olan temel değişikliklerden geçiyor. Üretkenliğe olan odağın artması ve hem kamu hem de özel sektörde çeviri hizmetlerinde dış kaynak kullanma eğilimi nedeniyle serbest çalışan çevirmen sayısı artıyor. Bu eğilim, çevirmenler için telif hakkı sorunları gibi yeni etik zorlukların ortaya çıkmasına sebep oldu. Son yıllarda, meslek de giderek daha fazla teknoloji odaklı hale geldi ve bu da çeviri sürecinin karmaşıklığını arttırdı (Drugan, 2013, s. 187; Ehrensberger-Dow, 2017, s. 343; Koskinen & Ruokonen, 2017, s. 8; Moorkens, 2017, s. 464–466; O'Brien, 2012, s. 103). Çevirinin teknolojikleşmesi çevirmenleri hem olumlu hem de olumsuz şekilde etkiledi. Bir yandan, her alandan çevirmenler internet arama motorları, çevrimiçi sözlükler ve ansiklopediler gibi teknolojik araçlardan yararlandılar. Bazı çevirmenler de çeviri belleği yazılımlarından memnunlar ve bu yazılımların işlerini daha uygun ve verimli hale getirdiğini düşünüyorlar. BDC araçları ve düzenleme yazılımları, çevirmenlerin çalışma ve uzun erimli bellekleri üzerindeki yükü azaltabiliyor. Böylece, onları tekrarlayan ve

sıkıcı görevlerden kurtararak daha karmaşık görevler için onlara bilişsel becerilerini kullanma olanağı yaratıyor (Ehrensberger-Dow, 2017, s. 337, 340; Koskinen & Ruokonen, 2017, s. 14; O'Brien, 2012, s. 105, 107). Birçok edebiyat çevirmeni, çeviri belleği araçlarını reddetse de edebi çeviri alanında bile bu araçların bahsi geçiyor. Bazı profesyoneller bunları isteyerek kullanıyor. Bu amaçla BDÇ araçlarını özelleştiren ve isteyerek kullanan bir edebiyat çevirmenine göre, projeye özel çeviri belleği, tutarlılığı sağlamanın yanı sıra metindeki tekrarlılığı kontrol etmeye de yardımcı olabiliyor (N. Mäki-Kihniä, kişisel iletişim, Mart 20, 2018).

Öte yandan, çeviri teknolojisi çevirmenlerin mesleki özerkliğini azaltabiliyor hatta birçok çeviri bürosu, müşteri ve kurum tarafından ihtiyaç duyulan özel çeviride çeviri belleği araçları kullanılıyor. Bu da önceki çevirilerin tekrar kullanılmasına ve bazı durumlarda metnin tamamını bir analiz birimi olarak ele almak yerine parça parça çevrilmesine yol açabiliyor. Çeviri teknolojisi ayrıca, çevrilmiş metinlerin kalitesini olumsuz yönde etkileyebilir ve çeviri için uygun olmayan arayüzler olması durumunda çevirmenler üzerinde gereksiz bir zihinsel yüke neden olabilir (Bowker & Fisher, 2010; Ehrensberger-Dow, 2017, s. 338, 341; LeBlanc, 2017, s. 64–65). Çeviri teknolojisi aynı zamanda profesyonel çevirmenlerin geçimlerini sağlamalarını da zorlaştırabilir. Mesela bazı müşteriler çeviri belleği yazılımı kullanıldığında daha az ödeme yapmak istiyor. Dahası, metinlerin küçük hacimli işlere bölünebilir olması kitle kaynaklı çeviri gibi daha ucuz ve daha hızlı çözümler sunuyor. Dolayısıyla, bu, profesyonellerin yerini bu tip çözümlerin almasını kolaylaştırıyor. Profesyonel çevirmenlerin yerini işlenmemiş ya da post-edit ²yapılmış makine çevirisinin veya profesyonel olmayan çevirmenlerin alma

² Post-editing (or postediting) is the process whereby humans amend machine-generated translation to achieve an acceptable final product. (Wikipedia Contributors 2021)

riski bulunuyor. Bu risk, daha uzun kullanım ömrü olan basılı metinlere kıyasla geçici içeriği olan metinleri ve kullanıcıların oluşturduğu forum gönderileri veya müşteri destek metinleri için daha yüksektir (Moorkens, 2017, s. 465, 469–471).

Teknoloji, uzman çevirmenleri son yıllarda bu olumsuz etkilerle uğraştırırken, 'insan çevirisinin son kalesi' olan edebiyat çevirmenleri için daha az kısıtlayıcı ve tehditkâr olmuştur (Toral & Way, 2015, s. 123). Edebiyat çevirmenlerinin yanı sıra yaratıcı ve uzun ömürlü metinlerin çevirmenleri, şimdiye kadar bu tür karmaşık metinler için kabul edilebilir bir kaliteye ulaşamayan makinelerle değiştirilmeye daha az eğilimlidir (Moorkens, 2017, s. 469–470; bkz. Way, 2012, s. 266). Yine de yukarıda da belirtildiği üzere BDÇ araçları halihazırda bazı edebiyat çevirmenleri tarafından kullanılıyor. Buna ek olarak MÇ'nin edebi çeviriye uygulanabilirliği üzerine bilimsel araştırmalar hala devam ediyor (güncel çalışmalar için, bkz. Moorkens, Toral, Castilho, & Way, forthcoming; Toral & Way, 2018)

Edebi çevirinin gün geçtikçe teknolojikleşmesi hem iyimserlik hem de endişe uyandırıyor. Bardağın dolu tarafına bakıldığında, özellikle edebi çeviri için tasarlanmış BDÇ araçları ve etkileşimli makine çevirisi sistemleri, edebiyat çevirmenlerinin çalışmalarını hızlandırabilir ve hatta daha eğlenceli hale getirebilir. Bardağın boş tarafına bakıldığında, düşük ücretli çeviri alanında BDÇ araçlarının kullanılması daha da düşük fiyat tekliflerine ve daha kısa teslim sürelerinin talep edilmesine yol açabilir (edebi olmayan çevirideki bu eğilim için, bkz., Bowker & Fisher, 2010). Ayrıca, tam otomatik yüksek kaliteli çeviriyi veya insan destekli makine çevirisini hedefleyen literatüre özgü MÇ sistemlerinin geliştirilmesi başka ciddi sonuçlara yol açabilir. Edebi metinler için tam otomatik MÇ sistemlerinin uygulanması insan çevirmenlerin çevirisinden daha kötü kalite sunsa bile, saf müşterilere düzenlenmemiş, kalitesiz makine çevirileri satan

niteliksiz yayıncılar tarafından memnuniyetle karşılanıyor. Bu tür yayıncılar ayrıca, yaratıcı bir mesleğin ticaretini yok edecek ve çeviri kalitesini ciddi miktarda düşürecek şekilde makine çevirilerine post-edit yapması için edebiyat çevirmenlerini veya profesyonel olmayanları işe alabilir. Bu nedenle, BDC'nin ve özellikle MÇ'nin edebi çeviride uygulanabilirliği ile ilgili dikkate alınması gereken önemli etik hususlar bulunuyor. Aşağıda belirtilen konular edebi olmayan metinler için de geçerlidir.

3. Edebi metinlerin makine (desteği) ile çevirisine ilişkin temel etik konular

3.1. Çeviri Kalitesi

Genel çeviri etiği, çevirmenlerin ve tercümanların sadakati, profesyonelliği, meslektaşlıkları, dayanışmaları ve ötekiliğe saygı gibi konuları ve aynı zamanda barış ve savaş sırasında farklı dil toplulukları arasındaki arabuluculuk rollerini de kapsıyor. Çevirmenlerin ve tercümanların görevleri gibi haklarının da genel bir çeviri etiğine dahil olduğu düşünülebilir (Chesterman, 2001, s. 143). (Üründe) kalite genellikle çevirmenlerin profesyonelliği bağlamında incelenirse de çeviride kapsamlı kalite (Abdallah, 2017) üzerine olan aşağıdaki tartışma esas olarak çevirmenlerin haklarıyla alakalıdır.

Çeviri kalitesi, bir ürün, bir süreç ve bir sektör olarak çeviri ile ilgili etik bir bakış açısıyla incelenebilir. (Abdallah, 2012; Drugan, 2013, s. 187–190; Ehrensberger-Dow, 2017, s. 332). Çeviri endüstrisinde sürdürülebilir kalkınmanın önemini vurgulayan Abdallah (2012, s. 36–37, 2017), çeviri kalitesinin üç alanının birbiriyle bağlantılı olduğuna dikkat çekiyor: çevrilmesi istenen ürününün kalitesi, bu üretimde yer alan

sosyal faktörler ve buna bağlı olarak ortaya çıkma sürecinin kalitesine bağlıdır. Sonuç olarak, sektörde ortaya çıkan etik yönler başlı başına önemli olsa da, ürün ve süreç kalitesi üzerinde somut etkileri de bulunuyor. Bu konu, çeviri kalitesiyle ilgili değerlendirmelerde hem çeviri akademisyenlerinin hem de uygulayıcıların dikkatini çekmiştir. (bkz. Drugan , 2013; Gouadec, 2010). Ürün kalitesi, çevirinin amacına uygun olarak "içerik" ve "içerik biçimi" (Gouadec, 2010) açısından yeterlilik anlamına geliyor. Metin türlerinde, müşterilerin ihtiyaçları ve gereksinimleri açısından çeşitlilik olduğundan, profesyonel çeviride çeşitli kalite türleri kabul edilebilir (Drugan, 2013, s. 37; Gouadec, 2010; O'Brien, 2012, s. 113). Biçimin içerik olduğu edebi çeviride, en azından profesyonel edebi çeviri için kalite ölçeği daha kısıtlıdır. Edebi eserler genellikle telif hakkı ile korunan anlamlı, kalıcı metinlerdir (bkz. Uluslararası Eser Sahipleri Birlikleri Konfederasyonu, t.y.). Yazarların hakları İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde şu şekilde belirtilmiştir: "Herkesin kendi yarattığı bilim, yazın ve sanat ürünlerinden doğan manevi ve maddi çıkarlarının korunmasına hakkı vardır" (Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, t.y. 27.2). Sonuç olarak ister insan ister makine çevirisinden kaynaklansın, edebi eserlerin kalitesinin düşmesi, yazarların ahlaki haklarının ihlalidir. Dahası bu "onurlarına veya itibarlarına zarar verebilir" (Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü, 1979, makale 6bis) ve hedef dilde çalışmalarını bozup edebi eserlerinin saygınlıklarını yitirmesine sebep olabilir (Wang & Domínguez, 2016, s. 301).

Edebi çeviride düşük ürün kalitesi, "[kaynak metnin] herhangi bir zarara yol açmayacağı bir çeviriyi kullanarak herhangi bir zarar görmeme hakkına sahip olan" okuyuculara da zarar verebilir (Drugan, 2013, s. 189). Edebi çeviride çevrilen eserlerin anlaşılabilirliği ve zevkli olması önündeki engeller, bu zararlara örnek olabilir. (bkz. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, t.y. 27.2.). Bir başka zarar ise,

özellikle çocuk okuyucular söz konusu olduğunda ortaya çıkar. Hedef dilde okuyucuların dil becerileri üzerinde, dil bilgisi kurallarına ya da günlük dile uymayan dilin kullanımının neden olduğu olumsuz etkilerdir. Son olarak, edebi çevirilerin düşük kalitesi, edebi fikirlerin ve birikimin bir kültürden diğerine aktarılmasını engelleyebilir (bkz. Uluslararası Çevirmenler Federasyonu, 1963/1994, Bölümler 1.1, 1.13–17)). Dolayısıyla, profesyonel edebi çeviride kalite göreceli bir kavram olamaz.

Ancak, bu çalışma için okuduğum edebi çeviride MÇ kullanımıyla ilgili makaleler, ürün kalitesi üzerine farklı bir görüşü doğruluyor. Ya edebi metinlerin anlatımsal yönleri dikkate alınmadan kalite kriterleri tanımlanmıştır (Toral & Way, 2015), ya da yenilikçi estetik ideallerinden kaynaklanmaktadır (Lee, 2011, bkz. 3.2'nin altında 3.2.) veya yazarlar edebi metinler için de kabul edilebilir daha geniş bir kalite ölçęi bulmuştur. Kaliteye ilişkin son görelilik görüşü Besacier'de (2014) göze çarpıyor. Bu görüş, MÇ'nin kullanılabilirliği ve ardından post-edit üzerinde yapılan bir pilot çalışmaya dayanıyor. Çalışmada yazarın izniyle kullanılan metin Richard Powers'ın (2008) "*The Book of Me*" adlı denemesiydi. Bu denemede ilk olarak İngilizceden Fransızcaya makine çevirisi ve post-edit yapılmış ve ardından revize edilmiş. Son olarak dokuz okuyucunun katıldığı çevrimiçi bir anket yardımıyla test edilmişti. Çeviri, ayrıca, Powers'ın eserlerini genellikle Fransızcaya çeviren J. Y. Pellegrin tarafından değerlendirildi. Besacier'e (2014, s. 393) göre, test okuyucularının çoğu çeviriyi kabul edilebilir ve oldukça okunabilir bulurken, Pellegrin üslup ve kültürel referanslardaki hatalara dikkat çekti. Besacier, bu çeviri yönteminin zamandan ve paradan tasarruf sağladığını, ancak daha kötü kaliteye sebep olduğu sonucuna varıyor. Ancak Besacier, bu yöntemle elde edilen düşük kaliteli çevirileri tamamen reddetmiş gibi görünmüyor; hem yazarların hem de okuyucuların bu tür çevirilerden bir noktaya kadar yararlanabileceğini

belirtiyor. Çünkü bu yolla, yazarlar farklı dillerde (kalite pahasına) daha fazla okuyucu alırken, okuyucular en sevdikleri yazarın eserlerine daha hızlı erişim elde ediyorlar (Besacier, 2014, s. 394).

Bu tür görelilikçi tutum, bir edebi eserde içerik ve tarzın birbirinden ayrılacağı fikrine kısmen dayanıyor gibi görünüyor. Bu bazı türler veya metinler için geçerli olabilir (Powers'ın metni, terminoloji ve üslup bakımından bilimsel metinlere yakın olduğu için Besacier'in çalışması için makuldur), ancak çoğu durumda geçerli değildir. Dahası, bir edebi metnin anlatı yapısı dilsel yapısından üretildiğinden, bu metinsel işaretlerin mekanik çevirisi, edebi metnin temel yönlerini bozuyor (Aşağıya bkz. 3.2.). İşte bu sebepten ötürü, edebiyat çevirmenleri kaynak ve hedef dillerin ikisinde de edebi dilin uzmanları olmalıdır. Ayrıca, diller arasındaki yapısal ve kavramsal farklılıklardan ötürü basit bir görev olmayan kaynak metnin anlatı etkilerini yeniden yaratma becerisine sahip olmaları gerekir (bkz. Coulmas, 1986). Wang ve Domínguez (2016) edebiyat çevirmenlerini, "yazarın eksik görevini tamamlamak" adına asıl metinlerin dinamik yorumlayıcıları ve yaratıcı temsilcileri olmaları anlamında asıl yazarlarla bir tutuyor (s. 301).

Bu, beni makine tarafından çevrilen edebi dilde kalitenin başka bir yönüne getiriyor: süreç kalitesi. Edebi dilde biçim ve içeriğin ayrılmazlığı nedeniyle, MÇ ile post-edit birlikte kullanıldığında, bu ikilinin edebi çeviri için uygun olmadığı görülebiliyor. Anlatının çevirisi, kaynak metnin bir bütün olarak ve diğer edebi eserlerle ilişkili olarak anlaşılmasını gerektirdiğinden, makine tarafından yapılan parça parça veya cümle cümle çevirinin tek yapabileceği kaynak metnin anlamını ve yapısını bozmak olur. Yakın zamanda, edebiyat çevirmenlerinin edebi metnin makine çevirisi çıktısı üzerinde post-edit yapılmasına ilişkin algılarını test eden bir çalışma yapıldı. Son derece deneyimli olan

katılımcılardan biri, çevirmenin metnin genel görünümünü anlamasını engellediği için makine çevirisi çıktısı üzerine post-edit yapmayı 'karanlıkta çeviri' olarak adlandırdı. (Moorkens ve diğerleri, yakında çıkacak). Dahası, edebi metinlerin üzerinde post-edit yapılması zaman kazandırmıyor bile. Zira, post-edit sürecinden sorumlu olan kişinin, ham MÇ çıktısını kaynak metinle dikkatlice karşılaştırması gerekiyor. Dolayısıyla, çevirmenler MÇ çıktısını karşılaştırmaya ve düzeltmeye, metni sıfırdan çevirmekten daha fazla zaman harcamış oluyorlar (ayrıca bkz J.-Y. Pellegrin's comment in Besacier, 2014, s. 393). Böyle bir iş akışı, post-editörlere aşırı yük getirmekle birlikte bilişsel ve duygusal strese sebep olur (bkz Koponen, 2016, s. 28; O'Brien, 2012, s. 111, 116) Bu anlamda, mevcut makine çevirisi ve post-edit alternatiflerinin edebi çeviri için kullanıldığında süreç kalitesi (ve dolayısıyla ürün kalitesi) üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olması kaçınılmaz gözüküyor.

Diğer bir seçenek olan, çevirmene çeviriyi yazarken MÇ önerilerinin verildiği etkileşimli MÇ (Toral ve Way, 2015, s. 264) daha iyi bir çözüm gibi görünüyor (ayrıca bkz. Moorkens ve diğerleri, yakında çıkacak). Ancak, bu tür sistemlerde, diğer unsurların insana uyacak şekilde uyarlanması çok önemli. Buna rağmen, edebi olmayan çeviri alanındaki geçmişteki deneyimler, çeviri profesyonellerinin çeviri aracı tasarımında veya iş yerine çeviri teknolojisinin getirilmesinde şimdiye kadar yeterince yer almadığını ortaya koydu. (Ehrensberger-Dow, 2017, s. 339; O'Brien, 2012, s. 109, 115, 117). O'Brien'a göre bu, bazı çevirmenlerin bilgisayar desteğine olan düşkünlüğünü anlaşılır kılıyor. Sonuç olarak, edebi çeviri için potansiyel etkileşimli MÇ sistemlerinin başarısı, bu araçları geliştirmek ve kullanımını iyileştirmek için gereken edebi çevirmenlerle işbirliğine yani kullanıcı merkezli tasarıma bağlı (bkz. O'Brien, 2012, s.116; Ehrensberger-Dow, 2017, s. 334, 339). Dahası, bu tür sistemler başarılı bir şekilde

geliştirilirse dahi edebiyat çevirmenlerinin performansını ve refahını sağlamak için bunların kullanılabilirliği ve erişilebilirliği dikkatlice tartışılmalı (Dul ve diğerleri, 2012, s. 378). Aksi takdirde bu araçlar, en tipik durumda görevi hissedarlar için kar sağlamak olan yayınevlerinde serbest meslek sahibi kişiler çalışacaktır bu da düzenlemesiz olan çeviri mesleği için zararlı olacaktır (N. Mäki-Kihniä, kişisel iletişim, 20 Mart 2018).

Kaliteyle ilgili son yorumlarım çeviri sektörüyle alakalı. Drugan'ın (2013, s. 189) gözlemlediği gibi, teknolojiyle ilgili değişen çeviri bağlamları, çevirmenlerin, müşterilerin ve kullanıcıların haklarıyla ilgili sorunları ortaya çıkartıyor. Drugan, çevirmenlerin, yaptıkları iş ve eğitime yatırım karşılığında geçimini sağlama hakları olduğunu yazıyor (ayrıca bkz. Chesterman, 2001, s. 143; Uluslararası Çevirmenler Federasyonu 1963/1994, Kısım 3.20, 23; Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, t.y. Madde 23.1–3). Çeviri sektöründeki son gelişmeler çevirmen hakları açısından pek umut verici değil. Moorkens'in (2017, s. 464) belirttiği gibi dil sektörü sürekli olarak büyürken, çeviri mesleği kıt kanaat geçiniyor. Ancak, çevirinin teknolojikleştirilmesinde her çevirmen kaybeden tarafta değildir. Edebi olmayan çeviride hayatta kalmanın yolu çevirmenin teknolojik bilgi birikimi gibi görünüyor (Moorkens, 2017, s. 472-473; O'Brien, 2012, s. 110).

Daha önce de belirtildiği gibi, edebiyat çevirmenleri çeviri teknolojisi açısından şimdiye kadar daha rahattı. Ancak bu, kaygılanmayacakları bir durumda oldukları anlamına da gelmiyor. Çevirmenlerin düşük ücretlerle çalışmaları süregelen bir problem. Çoğu ülkede, edebiyat çevirmenlerinin ücretleri düzgün bir yaşam sağlamaya yetmiyor, bu nedenle gelirleri hibelere ve yan işlere bağlı oluyor (Bellos 2011, s. 291; Avrupa Edebiyat Çevirmenleri Dernekleri Konseyi, ty-b). Dahası, edebi çeviride birbiriyle ilişkili birkaç rahatsız edici olayı listeleyebiliriz. Birincisi, yayıncılık sektörü dünya çapında zor

durumda olması özellikle daha büyük ve daha iyi finanse edilmiş yayıncılar kadar büyük riskler alamayan (satması muhtemel olmayan çevirileri yayınlamak gibi) küçük ve orta ölçekli yayınevlerinin üzerinde baskı oluşturuyor olması. (Wischenbart, 2018, n.p.; Wischenbart, Bueno, Carrenho ve Fleischhacker, 2017, s.16). İkincisi, e-kitaplar çevirmenlerin telif haklarını tehdit ediyor çünkü yayıncılar telif haklarını uzun vadeli veya mümkünse tamamen satın alma sözleşmelerini tercih etme eğiliminde oluyorlar. Bu da çevirmenlerin dijital haklarını ellerinden alıyor. (bkz. Avrupa Edebiyat Çevirmenleri Dernekleri Konseyi, t.y). Üçüncüsü, edebi çeviri, yayıncılık sektöründeki editörlerin zor durumundan olumsuz etkileniyor. Kalite kontrol, daha sıkı son teslim tarihlerinden ve daha düşük ücretlerden ötürü zor hale geliyor. Bu, deneyimli editörlerin Norveç gibi kültürel faaliyetlerin devlet yardımlarıyla desteklendiği ülkelerde bile alanı terk etmelerine neden oluyor. (Solum, 2017, s.56; Wischenbart ve diğerleri, 2017, s.13).

3.2 Makine Çevirisinde Ses ve Gürültü

3.2.1 Makine Çevirisinde Ses

Aşağıda, çeviri kalitesiyle ilgili etik tartışmaların detayına inmek istiyorum ve bunu yaparken ses kavramı üzerinden ilerleyeceğim. İster insan ister MÇ tarafından çevrilmiş olsun, edebi çeviride dikkatlice değerlendirilmesi gereken edebi çok seslilik ve çok dillilik (bkz. Tjupa, 2012) ile metin sahipliği konularını ele alacağım. Ses anlayışım, sesi "tek bir ifade kaynağına atfedilebilir izlenimi veren bir metinsel özellikler kümesi" olarak tanımlayan Folkart'tan (1996) geliyor (s. 127). Başka bir deyişle ses, yazar tarafından ortaya çıkartılır ve aynı bireysel veya kolektif bilinçle izlenilebilir gibi görünen

tekrarlayan stilistik özelliklerin yardımıyla okuyucu tarafından anlamlandırılır (ayrıca bkz. Alvstad, Greenall, Jansen ve Taivalkoski Shilov, 2017, s.5).

Ses, yalnızca edebi bir olay değil, aynı zamanda günlük dil kullanımının da bir parçasıdır. Sesler kurgusal olmayan metinlerde olduğu gibi kurgusal metinlerde ve bunların yan metinlerinde de tespit edilebilir (Alvstad vd., 2017, s. 7). Bununla birlikte, her tür söylem çok sesli olmasına ve daha önceki söylemlere atıfta bulunmasına rağmen (Bakhtin, 1981, s. 293), edebi metinleri özel kılan şey, genellikle dikkat çeken sesli çok katmanlılık ve kasıtlı belirsizlik ile karakterize edilmeleridir. Edebi metinler genellikle bir veya birkaç anlatım örneğinin seslerini, gömülü karakter seslerini ve nispeten tanımlanmış diğer bildiricilerin seslerini içerirler (Taivalkoski-Shilov & Suchet, 2013, s. 3, 7). Edebiyat çevirisini özellikle zorlayıcı kılan şey bu çok seslilik, çünkü metinler çoğunlukla çoğul yorumlara izin verir ve farklı dillerdeki seslerin yapısı ölçülemezlikle belirlenir.

Edebi metnin "içeriği" ve "içerik biçimi"nin (Gouadec, 2010) yukarıda belirtilen ayrılmazlığı, ses ile olan bağlantısında açık hale gelir. Genette (1972) gibi anlatım uzmanları için, kimin gördüğü ve kimin konuştuğu gibi temel konular metnin ses yapısına bağlıdır. Dahası, örneğin çok dillilik gibi biçimsel etkiler romanda genellikle önemli tematik amaçlara hizmet eder. Bandia (2012, s. 423, 425, 428), tarafından Afrika sömürge sonrası literatüründe çocuk askerlerin tasvirinde çok dillilik kullanımı hakkında yazdı. Çocukların seslerinin yapısında kullanılan karışık ve bozuk dil, savaşın dehşetiyle vaktinden önce sertleşen dünya deneyimlerini aktarıyor. Bandia'nın yazısını sonlandırdığı gibi, "Bu tür karışık veya bileşik metinlerin tercümesi, dil çeşitliliklerine ve temsil ettikleri güç ve sınıf eşitsizliklerine özellikle dikkat ederek çok dilli olmalıdır" (s. 430). Kourouma'nın "*Allah n'est pas obligé*" (2000) adlı romanında çocuk askerinin sesi

'tesadüfi' kelime oyunları ve cinas yoluyla mizah amaçlı da kullanılıyor (Bandia, 2012, s. 429). Bu gibi durumlarda, ima edilen yazar, söz konusu okuyucuya kahramanın arkasından göz kırıyor. Kötü şöhreti olan ALPAC raporunda geçen "insan dilini anlamının yolunun, mesajı oluşturan kelimelerde bulunmayan bilgiye dayandığına" ibaresi bu metinsel ironi durumuna dair iyi bir örnektir (Carl ve diğerleri, 2016, s. 226; ayrıca bkz. Giammaresi & Lapalme, 2016, s. 210, 213).

Gördüğümüz gibi, edebi metinde sesin her yerde bulunması ve karmaşıklığı, edebi çeviride MÇ için büyük bir zorluk yaratıyor. Ses ve sesin kısmen “satırlar arasında” yapılaşmış oluşu, edebi metnin tam otomatik, ancak aynı zamanda yüksek kaliteli çevirisinin aşılabilir zorluklarını iyi bir şekilde gösteriyor. Bununla birlikte, teknolojik çeviri araçları, kaynak metinde belirli bir sese ait biçimsel özelliklerin tespit edilmesine yardımcı olabilir. Mäki-Kihniä'nın projeye özel çeviri bellekleri konusundaki olumlu deneyimi (bkz. Bölüm 2), çeviri belleği yazılımı gibi BDÇ araçlarının da erek metinde ses tutarlılığını sağlamaya yardımcı olabileceğini gösteriyor.

Edebi çeviride sesle ilgili değineceğim diğer bir konu çevirmenin (sesinin) erek metindeki açık veya tezahür etmeyen varlığıyla ilgilidir (Greenall, 2015, s. 47). İster insan ister otomatik çeviri olsun, çevirmenin sesi çevrilen metnin doğal bir parçasıdır. Bir çevirinin okuyucuları orijinal metne erişimlerinin dolaylı olduğunu fark etmeseler bile, hedef dilde anlatım örneğini yaratan çevirmenin sesidir (Alvstad, 2013, Schiavi, 1996, s.3). Herhangi bir ses gibi, çevirmenin sesi de aynı kaynaktan geliyormuş gibi görünen benzer özelliklerin oluşturduğu bir kümedir. Pekkanen (2013), çevirmenin sesinin çeviri sürecinde yapılan seçimlere dayandığını öne sürüyor:

Çevirmenin sesinin yazarın sesinden ayrı olarak ne ölçüde duyulacağını belirlemede seçim unsuru çok önemlidir. Çevirmenin yöntemleri, iki

veya daha fazla uygulanabilir alternatif arasında seçim yapma fırsatı ile karşı karşıya kaldığında, tercih ettiği değişikliklerde görülür. İşte bu durumlarda çevirmen ya yazarın seçiminden bir adım öteye gider ya da yazarın sesini daha yakından takip etmeye karar verir. (s. 66)

İlginç bir şekilde, çevirmenler tarafından yapılan seçimler, tercihlerine göre ve kaynak metnin tarzından bağımsız olarak bir örüntü izliyor gibi görünüyor (bkz. Pekkanen, 2010, s. 164 ve başka yerlerde). Çevirmenlerin belirli bir stil seçmeleri gerekse de (aksi takdirde metinleri edebi eser gibi kabul görmez) çevirmenin yapabileceklerinin sınırı vardır. Yani, farklı yazarların sesleri kulağa tek ve aynı kişinin sesi gibi gelecek şekilde homojenleştirilmemelidir. Çevirmenlerin bireysel, projeye özgü çeviri belleklerini kullanmalarına izin verilmezse, tek bir yazarın stilini heterojenleştirme veya birkaç yazarın stilini homojenleştirme eğilimi daha yaygın hale gelebilir. Bu MÇ ve çeviri belleği yazılımıyla ilgili risklere bir örnektir. Bu, yazarların metin sahipliğini tehlikeye atabilir.

Çeviri belleği yazılımı bireysel olarak kullanılmazsa, çevirmenlerin metin sahipliğini de tehdit eder. Çevirmenlerin metinsel verilere ilişkin telif hakkı, edebi olmayan çeviri araştırmalarında güncel bir konudur (bkz. Drugan, 2013, s. 187–188; Moorkens, 2017, s. 472).¹² Edebiyat çevirmenlerinin, edebi olmayan çeviri yapan meslektaşlarının çoğunun yaptığı gibi, hizalanmış içeriği bir bulutta depolamak zorunda kalması durumunda, telif hakları ihlal edilecektir. Ancak, eşsizliğin benzerlikten daha değerli olduğu kurgusal metinlerin yayımlanmasında bu tür bir uygulama pek olası gözüküyor. Edebiyat çevirmenlerinin telif haklarına yönelik daha gerçekçi bir tehdit, e-kitapların ortaya çıkmasından kaynaklanıyor. Toral ve Way'in (2015, s. 240) belirttiği gibi, e-kitaplar, romanlar ve romanların çevirileri üzerine eğitilebilen edebiyata özgü istatistiksel MÇ sistemlerinin oluşturulmasında yarar vardır. Bu tür durumlarda

çevirmenlerin, özellikle geçim kaynaklarını tehdit ettiği için, çevirilerinin kullanımından telif ücreti almalarını sağlamak önemlidir (ayrıca bkz.Moorkens, 2018).

3.2.2. Makine Çevirisinde Gürültü

Herhangi bir çevirmenin sahip olduğu gibi, her bir MÇ sistemi de diğer makinelerin seslerden ayırt edilebilen ayrı bir sese sahiptir. Çoğunlukla, MÇ'nin sesi hem estetik hem de ahlaki açıdan kabul edilmeyip gürültü olarak kabul edilir. Bu bölümde metaforik anlamda seslerin oluşturduğu karışıklık' olarak anladığım gürültü kavramı üzerinden MÇ üzerine alternatif estetik görüşler sunuyorum (Oxford English Dictionary online (2018). İster metaforik bir kavram, isterse somut bir fenomen olarak gözlemlensin, ince bir çizgi, sesi gürültüden ayırır. Müzikolog Hegarty'nin (2016) belirttiği gibi, gürültü deneyimleri öznel, sosyal ve müzikal düzen ile ilgilidir. Müzikte gürültü deneyimlerinin sosyal bağlama bağlı olduğu fikri, gürültü ile avangart müzik arasındaki bağlantıyı da kuran Attali'den (1977) geliyor. Avangart müziğin tamamı ses ve gürültü arasındaki sınırları test etmese de avangart müzisyenleri gürültü müziği yaratma ve örneğin makinelerin sesi gibi gürültüyü müzikalize etme konularına ilgi duyuyorlar. (Hegarty, 2016).

MÇ yardımı ile yapılan şiir sanatında da gürültüye duyulan ilgiye benzer bir ilgi gözlemlenebilir. Lennon, hesaplama kültürünü kültürleştiren 'sözde avangardların' edebi üretiminden bahsediyor (Lennon, 2014, s. 145). Gürültüye duyulan hayranlık, Lee (2011) tarafından tartışılan Tayvanlı yazar Hsia Yü'nün iki dilli şiir koleksiyonu Fenhongse zaoyin / Pink Noise (2007) 'de açıkça görülüyor. Akustik sanat CD'lerinde keşfettiği aynı gürültü estetiğini uygulayan Hsia, kısa kelime dizilerini İngilizceden Çinceye birkaç turda çevirmek için Sherlock adlı bir MÇ sistemi kullandı. Elde edilen şiirler daha sonra

İngilizce metinler siyah ve Çince MÇ çıktıları pembe olacak şekilde şeffaf kağıtlara basıldı (Lee, 2011, s. 94-96). Pink Noise'un ikinci baskısında Hsia, MÇ'yi insan çevirmenlere tercih ettiğini çünkü 'MÇ'nin bağ kurmadığını' ve 'her ölümcül sevgili gibi en başından ona güvenilmeyeceğini belli ettiğini' iddia ediyor (Hsia, 2008 ; alıntı Lee, 2011, s. 99).

Hsia'nın projesi, MÇ'nin sesine ilişkin geleneksel görüşlere meydan okuyor. Basmakalıp imaja göre, ham MÇ çıktısının tamamı tuhaf veya hatalı olmasa da, bu ses rahatsız edici veya saçmadır. MÇ'nin basmakalıp sesi doğrusal olmama, öngörülemezlik ve sağduyu eksikliği ile tanımlanıyor. Ancak hem Hsia'nın hem de Lee'nin yazılarında, MÇ'nin çıkarttığı gürültü bir üstünlük haline geliyor. Çeviri üzerine olan fikirlerini Barthes, Benjamin ve Venuti'ye dayandıran Lee için bu sadece estetik bir üstünlük değil, aynı zamanda çevirisel üstünlüğe de dönüşmüş oluyor (Lee, 2011, s. 102, 108–109). Lee için, "makine çevirmeni", "algılamak" ve müdahale etmeksizin çalışması sayesinde bir insan çevirmenden daha üstündür:

Yukarıdaki örnek, makine çevirmenin kendi kendine tuhaf bir bilinçsiz özerklik üstlendiğini gösteriyor. Bu ise orijinal İngilizce şiirin, çeviri etiğine bağlı bir insan çevirmenin tahammül edemeyeceği biçimde farklı dallara ayrılmasını sağladı. Çeviri işini bir bilgisayar programına devrederek, Hsia çevirmenin bir başka öznellik biçiminden feragat etti ve bunun için bir sebebi vardır. (Lee, 2011, s. 99, vurgular eklenmiştir)

Lee'nin düşündürücü makalesinde, insan çevirmenin anlama çabası, öznellik ve eylemlerin arkasındaki etik motivasyon gibi nitelikleri kusur olarak görünüyor. Lee böylece geleneksel insan / makine ikilemini makinelerin lehine dönüştürüyor.

4. Sonuç Tespitleri

İnsan / makine ikilemi aslında sadece çeviri alanında değil, MÇ veya yapay zeka hakkında yürütülen her etik tartışmanın arka planını oluşturuyor. Makineler genellikle insanları gereksiz işçilere dönüştürecek yabancı bir tehdit olarak görülüyor. Petrilli (2014, Bölüm 12.1), "akıllı makine" kavramının aslında insanlıkla aynı dünyaya ait olduğunu belirterek bu ikilemden bir çıkış yolu sunuyor. İnsan yaratıcılığı, temelinde insanların inşa ettiği bir eserdir. Petrilli'nin tahminine göre (2014, Bölüm 12.3), dilbilimsel çalışma ve çeviride otomatikleştirme insanların pasifleşmesine ve dışlanmasına yol açmayacaktır. Aksine, insan makine etkileşimini artıracak ve insan yaratıcılığını geliştirmeye devam edecektir. Fakat sürekli öğrenmeyi de zorunlu kılacaktır.

Dil yeteneği olmayan makinelerin aksine, akıllı makineler, etkileşimi ortaya çıkarıyor. Aktif, değişken yanıt, yenilik, güncelleme ve kalıcı eğitim, sadece uygulama için bile olsa, insan-makine ilişkisinde gerekli ve kaçınılmaz faktörlerdir. (Petrilli, 2014, Bölüm 12.3)

Petrilli'ye göre, günümüz işgücü piyasasında dilsel ve maddi olmayan çalışmayla ilgili asıl sorun, bu çalışmanın değeri ve kalitesi ile ürün statüsü arasındaki karşıtlıktır (ayrıca bkz. Moorkens, 2017, s. 469-470). Bu çelişki bizim 'iletişim-üretim' çağımıza işaret ediyor (Petrilli, 2014, Bölüm 12.3).

BDÇ araçlarının ve etkileşimli MÇ'nin edebi çevirideki etkinlikleri muhtemelen önümüzdeki yıllarda artacaktır. Çeviri araçları konusunda rahat olan edebi çevirmenler duruma daha kolay adapte olacaklardır. Edebiyat çevirmenlerinin bu değişimden faydalanabilmesi için, alandaki tüm oyuncuların, özellikle de büyük yayınevleri gibi güçlü olanların, çeviri kalitesi konusundaki görüşlerinin bir parçası olarak sürdürülebilir kalkınmayı dahil etmeleri gerekir.

Appendix III – Term List

ENGLISH	TURKISH
Author's Voice	Yazarın Sesi
Authors' Textual Ownership	Yazarların Metin Sahipliği
Computational Linguistics	Bilgisayarlı Dilbilim
Computer-Aided Translation (CAT)	Bilgisayar Destekli Çeviri (BDÇ)
Concrete Phenomenon	Somut Olgu
Contextualize	Bağlamlaştırma
Crowd-Sourcing	Kitle Kaynak Kullanımı
Cultural References	Kültürel referanslar
Customer Support Texts	Müşteri Destek Metinleri
Deep Learning	Derin Öğrenme
Enunciation	İfade
Enunciators	Bildiriciler
Heterogenize	Heterojenleştirmek
Heteroglossia	Çokdillilik
Heteroglossic	Çokdilli
Homogenized	Homojenleştirilmiş
Human Review	İnsan tarafından gözden geçirilmesi
Human Translation	İnsan Çevirisi
Human-Computer Interfaces	İnsan-Bilgisayar Arayüzleri
Interactive MT	Etkileşimli MT
Literary Language	Edebi Dil
Machine Learning	Makine Öğrenimi
Machine Translation	Makine Çevirisi
Machine-Translated	Makine tarafından çevrilmiş
Machine-Translated Fiction	Makine Tarafından Çevrilen Kurgu
Machine-Translated Literary Texts	Makine Tarafından Çevrilen Edebi Metinler
Machine-Translated Literature	Makine Tarafından Çevrilen Literatür
Multi-Voiced	Çok Sesli
Multilayeredness	Çok katmanlılık
Multivocality	Çok seslilik
Neural MT	Nöral makine çevirisi (MÇ)
Neural Networks	Nöral ağlar
Noise	Gürültü

Notion of Noise	Gürültü Kavramı
Plural Interpretations	Çoğul Yorumlar
Practitioners	Uygulayıcılar
Process	Süreç
Project Specific Translation Memory	Projeye Özel Çeviri Belleği
Project-Specific Translation Memories	Projeye Özel Çeviri Bellekleri
Quality	Kalite
Quality Control	Kalite kontrol
Raw MT	Ham MÇ
Research Based Writings	Araştırmaya Dayalı Yazılar
Rule Based MT	Kural Tabanlı MÇ
Source Text	Kaynak metin
Statistical MT	İstatistiksel MÇ
Technologization	Teknolojikleştirme
Textual Ownership	Metin Sahipliği
Textual Features	Yazısal Özellikler
Training Data	Eğitim verileri
Translation	Çeviri
Translation Memory Software	Çeviri Belleği Yazılımı
Translation Memory Tools	Çeviri Belleği Araçları
Translation Process	Çeviri Süreci
Translation Product	Çeviri Ürünü
Translation Quality	Çeviri Kalitesi
Translation Scholars	Çeviri Akademisyenleri
Translation Studies	Çeviribilim
Translator	Çevirmen
Translators' Copyright	Çevirmenlerin Telif Hakkı
Translators' Textual Ownership	Çevirmenlerin Metin Sahipliği
Translators' Professionalism	Çevirmenlerin Profesyonelliği
User-Generated	Kullanıcı Tarafından Oluşturulan
Vocal Multilayerdness	Vokal Çok Katmanlılık
Voice	Ses
Voice Consistency	Ses Tutarlılığı

Appendix IV - List of Abbreviations

CAT (Computer-Assisted Translation)	BDÇ (Bilgisayar Destekli Çeviri)
ET AL.	V.D (Ve diğerleri)
MT (Machine Translation)	MÇ (Makine Çevirisi)
N.D (No date)	T.Y (Tarih yok)
P / PP (Page)	S (Sayfa)
SEE E.G (See example given)	BKZ. (Bakınız)

Appendix V – Technologies Used

In this project, I have benefitted from multiple technological tools.

The first one I have worked with was SmartCAT. In our previous class, "Translation Technologies" we learned how to use a CAT Tool in detail. And ever since that, we have used CAT Tools in our different courses, and thanks to that, we knew everything about them. Therefore, using this technology was not hard for me. It helped me with aligning and splitting the segments and use the term list I have prepared. Besides, after the translation process, it made it easier for me to edit the source text fastly as well.

Another technology I have used was Google Translate. In our "Quality Standards," we have worked with different machine translation types, compared them, and learned how we can use them in our use proficiently. Machine translation can be very convenient at some points, therefore, I used it in complex sentences that I had a hard time understanding.

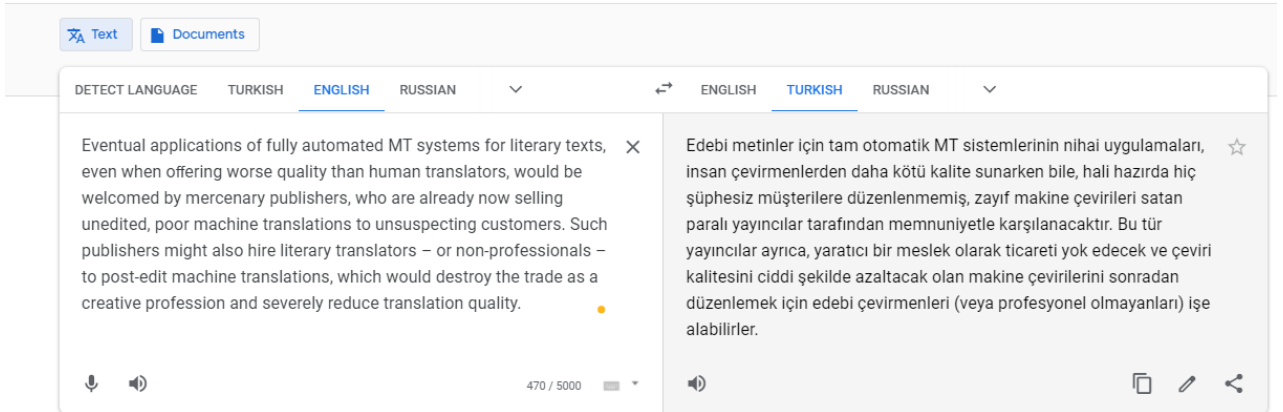

Figure 27 Sentence Example

To prepare a term list, as I have mentioned before, I wasn't able to use OneClick

Terms and then I used Fivfilters to find out repeating words.

Term	Occurrence	Word count
translation	62	1
translators	45	1
MT	28	1
voice	25	1
texts	19	1
translator	19	1
quality	16	1
text	14	1
noise	12	1
source text	8	2
work	10	1
Lee	10	1
content	9	1
translation memory software	5	3
translation quality	7	2
author	9	1

Figure 28 Fivfilters' Term Extrancion Results

A	B	C	D	E
4	Author's Voice	Yazarın Sesi		
5	Authors' Textual Ownership	Yazarların Metin Sahipliği		
6	Automatic Language Processing	Otomatik Dil İşleme		
7	Automatic Language Processing Advisory Committee (ALPAC)	Otomatik Dil İşleme Danışma Komitesi (ALPAC)		
8	Automatization	Otomatizasyon		
9	Availability	Kullanılabilirlik		
10	Buy Out Agreements	Satın Alma Sözleşmeleri		
11	Collegality	Meslektaşlık		
12	Composite Texts	Bileşik Metinler		
13	Computational Linguistics	Bilgisayarlı Dilbilim		
14	Computer-Aided Translation (CAT)	Bilgisayar Destekli Çeviri (BDC)		
15	Concrete Phenomenon	Somut Olgu		
16	Contextualize	Bağlamlaştırma		
17	Crowd-Sourcing	Kitle Kaynak Kullanımı		
18	Cultural References	Kültürel referanslar		
19	Customer Support Texts	Müşteri Destek Metinleri		
20	Decanonize	Onaylamama		
21	Deep Learning	Derin Öğrenme		
22	Deliberate Ambiguity	Kasıtlı Belirsizlik		
23	Detrimental	Zararlı		
24	Dissonance	Çatışma		

Figure 29 Term list prepared on Microsoft Office Excel